

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VIEŠOSIOS TEISĖS INSTITUTAS

DAINIUS KUBILIUS
ADMINISTRACINĖS TEISĖS PROGRAMA

**VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ PAREIGA
DEKLARUOTI PRIVAČIUS INTERESUS IR PAREIGA NUSIŠALINTI:
TEISINIO REGULIAVIMO YPATUMAI LIETUVOJE IR KAI KURIOSE
KITOSE EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. lekt. Virginijus Kanapinskas

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS	4
1. VIEŠŪJŲ IR PRIVAČIŲ INTERESŲ DERINIMO VALSTYBINĖJE TARNYBOJE ESMĖ	10
1.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslai.....	10
1.2. Viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje samprata, atsiradimo priežastys ir tipai.....	12
2. VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ PAREIGOS DEKLARUOTI PRIVAČIUS INTERESUS TEISINIO REGULIAVIMO MODELIAI IR JŲ POŽYMIŲ PANAUDOJIMO GALIMYBĖS TOBULINANT LIETUVOS PRIVAČIŲ INTERESŲ DEKLARAVIMO TEISINIO REGULIAVIMO MODELĮ	18
2.1. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis.....	18
2.2. Prancūzijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.....	23
2.3. Vokietijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.....	25
2.4. Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.....	27
2.5. Latvijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.....	30
2.6. Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.....	33

3. VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ PAREIGOS NUSIŠALINTI TEISINIO REGULIAVIMO MODELIAI IR JŲ POŽYMIŲ PANAUDOJIMO GALIMYBĖS TOBULINANT LIETUVOS VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ NUSIŠALINIMO INSTITUTĄ.....	35
3.1. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis.....	35
3.2. Prancūzijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą.....	49
3.3. Vokietijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą.....	50
3.4. Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą.....	52
3.5. Latvijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą.....	54
3.6. Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą.....	54
IŠVADOS.....	57
PASIŪLYMAI.....	59
LITERATŪRA.....	61
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	68
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	69
PRIEDAI.....	70
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	73

ĮVADAS

Tyrimo problema. Kiekvienos demokratinės valstybės egzistencinis pagrindas yra patikima, viešuosius visuomenės interesus tenkinanti valstybinė tarnyba, kuriai būdingi aiškūs, visiems valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims privalomi tarnybinės etikos standartai, formuojantys atsakingą tarnautojų požiūrį į savo statusą, asmeninės atsakomybės ir atskaitomybės dėl visų priimamų sprendimų pojūtį¹. Piliečiai iš asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje, pagrįstai tikisi profesionalumo – interesų konfliktų vengimo, objektyvaus ir nešališko elgesio. Jeigu asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, privatūs interesai daro įtaką jo tarnybiniam elgesiui, tai nebelieka valdžios įstaigų ir jų darbuotojų tarnavimo žmonėms idėjos. Tyrimo problema yra mažėjantis visuomenės pasitikėjimas valstybine tarnyba ir pačia valstybe, kuris šiame darbe siejamas su valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti nevykdymu arba netinkamu vykdymu. Jeigu valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys nevykdo pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti, tai negalima kalbėti apie valstybinės tarnybos skaidrumą ir nešališkumą. Šiuo aspektu Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) savo jurisprudencijoje yra ne kartą pažymėjęs įstatymų leidėjo pareigą pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją (toliau – Konstitucija) teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad valstybės pareigūnai, vykdančys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, galėtų tinkamai vykdyti savo įgaliojimus, kad būtų išvengta viešųjų ir privačių interesų supriešinimo, kad nebūtų sudaryta teisinių prielaidų valstybės pareigūnams, vykdančioms funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visiems asmenims, priimančioms visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, veikti ne Tautos ir Lietuvos valstybės, bet savo asmeniniais ar grupiniais interesais, naudotis savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privaciai naudai gauti, kad būtų galima veiksmingai kontroliuoti, kaip valstybės pareigūnai, vykdančys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, laikosi šių reikalavimų, ir kad nurodyti valstybės pareigūnai ir kiti asmenys, jeigu jie nepaiso minėtų reikalavimų, būtų traukiami atsakomybėn pagal Konstituciją ir įstatymus (pvz., Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas², 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas³ ir kt.).

¹ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2007 metų veiklos ataskaita Seimui“, patvirtinta „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2008 m. gegužės 15 d. sprendimu Nr. KS-43“, prieiga per internetą: www3.lrs.lt/docs2/CUKRROTK.DOC

² „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai,“ *Valstybės žinios*, 105-3894, 1914 (2004).

³ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ *Valstybės žinios*, 181-6708, 1914 (2004).

Siekiant skaidriai funkcionuojančio, tarnybinės etikos vertybėmis besivadovaujančio ir efektyviai žmonių interesams atstovaujančio viešojo sektoriaus, reikalingas kryptingas ir nuoseklus interesų konfliktų valdymas, todėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo⁴ subjektams nustatytos atitinkamos pareigos, veikia šio įstatymo priežiūrą atliekanti Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (toliau – VTEK), kurios statusą, veiklos teisinius pagrindus, sudarymo tvarką, kompetenciją ir organizacinę struktūrą nustato Lietuvos Respublikos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymas⁵. Kita vertus, teisės normų, reglamentuojančių valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigą deklaruoti privačius interesus ir pareigą nusišalinti, aiškinimas ir taikymas neretai sulaukia prieštaringų vertinimų, todėl kyla poreikis išanalizuoti ne tik Lietuvos, bet ir kai kurių kitų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos) šios srities teisinio reguliavimo ypatumus bei įvertinti jų panaudojimo galimybes tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelį.

Temos aktualumas. Valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareiga deklaruoti privačius interesus ir pareiga nusišalinti yra socialiniu, teisiniu ir kitais požiūriais labai svarbus ir specifinis tyrimo objektas. Išsamesnių teisės krypties mokslinių tyrimų šia tema Lietuvoje iki šiol nėra atlikta. Ypač trūksta kitų ES valstybių narių šios srities teisinio reguliavimo patirties mokslinių tyrimų.

Mokslinis naujumas ir tyrimo problemos ištyrimo lygis. Valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų tarnybinės etikos klausimus bene plačiausiai Lietuvoje nagrinėjo viešojo administravimo mokslo atstovė J. Palidauskaitė mokslinėje monografijoje „Etika valstybės tarnyboje“⁶, vadovėlyje „Viešojo administravimo etika“⁷, mokslo darbų apžvalgoje „Etika valstybės tarnyboje: vadybiniai aspektai“⁸, straipsniuose „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos“⁹, „Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste“¹⁰ ir kt.

⁴ „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas“, *Valstybės žinios* 67-1659; 1914 (1997), Nr. 18-431, 1914 (2000); TAR 2015-12-29, i. k. 2015-20871.

⁵ „Lietuvos Respublikos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymas“. *Valstybės žinios* Nr. 81-3176, 1914 (2008); TAR 2015-12-29, i. k. 2015-20864.

⁶ Jolanta Palidauskaitė, *Etika valstybės tarnyboje* (Kaunas: Technologija, 2010).

⁷ Jolanta Palidauskaitė, *Viešojo administravimo etika* (Kaunas: Technologija, 2003).

⁸ Jolanta Palidauskaitė „Etika valstybės tarnyboje: vadybiniai aspektai“, *Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas* (03S) (Kaunas: Technologija, 2008).

⁹ Jolanta Palidauskaitė „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos“, *Politologija*, (Vilnius: Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2010, 1(57): 3-39.

¹⁰ Jolanta Palidauskaitė „Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste“, *Politologija* (Vilnius: Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2008, 2(50): 23-52.

Bendros valstybės tarnybos etikos problemos taip pat tirtos R. Pukienės ir I. Stokaitės¹¹, A. Laurinavičiaus¹² ir kitų mokslininkų darbuose.

Su tyrimo objektu netiesiogiai susijusius klausimus nagrinėjo šie teisės krypties mokslininkai: U. Trumpulis¹³, kuris analizavo intereso bei poreikio santykį, atskleidė intereso kaip žmogų socializuojančio reiškinių pobūdį; P. Miliauskas¹⁴, kuris nagrinėjo teorinius interesų konflikto sąvokos modelius, interesų konfliktų rūšis, taip pat pateikė galimus interesų konfliktų sprendimo būdus; A. Andruškevičius¹⁵, kuris vertino pozityvinės administracinės teisės dalį optimalaus interesų derinimo įstatymuose požiūriu; E. Krivka¹⁶, kuris pateikė viešojo intereso apsaugos ir gynimo teisinės priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti viešųjų ir privačių interesų pusiausvyrą. Kita vertus, pažymėtina, kad Lietuvoje sunku rasti teisės krypties mokslininkų darbų, kuriuose būtų nuodugniai tiriamos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos siauresniame, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo kontekste, pvz., pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinis reglamentavimas ir įgyvendinimas, šios srities teisinio reguliavimo ypatybės kitose ES valstybėse narėse ir pan.

Atkreiptinas dėmesys, kad privačių interesų deklaravimas ir nusišalinimas yra svarbiausios valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos, kurių tinkamas įgyvendinimas padeda užtikrinti viešojo sektoriaus skaidrumą, sprendimų nešališkumą bei didinti visuomenės pasitikėjimą valstybine tarnyba ir pačia valstybe. Šios pareigos tarpusavyje glaudžiai susijusios ir sudaro vientisą sistemą: valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys patys deklaruoja duomenis, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas, kurie vėliau tampa pagrindu nusišalinti atliekant tarnybines pareigas. Galima paminėti tik keletą autorių, kurie fragmentiškai analizavo kai kuriuos šios temos aspektus, pvz., V. Kanapinskas^{17,18} nagrinėjo problemas, kylančias taikant administracinę ir tarnybinę (drausminę) atsakomybę, apribojimus ir draudimus už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje

¹¹ Rūta Pukiene, Ilona Stokaite, „Profesinė valstybės tarnautojų etika – teorinis aspektas“ (Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2005) 318 – 319, žiūrėta 2015 08 20,

http://elibrary.lt/resursai/Konferencijos/KTU_PI/KNYGA2005%20PDF/straipsniai/Socialis/Pukiene.%20Stokaite.pdf

¹² Alfonsas Laurinavičius „Administravimo pareigūnų etika“ (Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras, 2001).

¹³ Ugnius Trumpulis „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas“, *Socialinių mokslų studijos. Mokslo darbai* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, (2010) 2(6): 123 – 137.

¹⁴ Paulius Miliauskas, „Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai“, *Teisė, Mokslo darbai*, Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 75, (2010): 93 – 110.

¹⁵ Arvydas Andruškevičius „Administracinė teisė: interesų veiksnys įstatymų leidyboje“, *Teisė, Mokslo darbai*, Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 74, (2010): 33 – 45.

¹⁶ Egidijus Krivka „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *Jurisprudencija, Mokslo darbai* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 10 (100), (2007): 15 – 22.

¹⁷ Virginijus Kanapinskas, „Administracinė ir tarnybinė (drausminė) atsakomybė už viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje pažeidimus: kai kurie probleminiai aspektai“, *Jurisprudencija, Mokslo darbai*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 21(3), (2014): 784-802.

¹⁸ Virginijus Kanapinskas, „Apribojimai ir draudimai už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimus: kai kurie probleminiai aspektai“, *Viešoji politika ir administravimas, Mokslo darbai*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 13(4) (2014): 618-628.

įstatymo pažeidimus, kurie dažniausiai konstatuojami, kai valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys nevykdo arba netinkamai vykdo anksčiau minėtas pareigas; Jurgita Paužaitė – Kulvinskienė¹⁹ analizavo VTEK, kaip Lietuvos teisinės institucijos, statusą ir kai kuriuos jos veiklos aspektus, kurie nesusiję su šio darbo objektu.

Darbo reikšmė. Atliktas tyrimas ir jo rezultatai yra vertintini kaip reikšmingi tolimesnei Lietuvos mokslo raidai ir teisinei praktikai. Mokslinė prasmė magistro baigiamasis darbas papildys negausią teisės krypties mokslinę literatūrą lietuvių kalba viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tema, pagilins kituose mokslo darbuose nagrinėtų problemų suvokimą.

Praktiniu požiūriu darbas galėtų pasitarnauti įvairių institucijų praktinėje veikloje aiškinant ir taikant Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas, reglamentuojančias valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigą deklaruoti privačius interesus ir pareigą nusišalinti, nes šių pareigų vykdymo kontrolę atlieka ne tik VTEK, bet ir visų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vadovai ar jų įgalioti asmenys.

Šiuo metu, kai svarstomi įvairūs teisės aktų projektai, kuriais siekiama didesnio valstybinės tarnybos skaidrumo ir nešališkumo (ypač vietos savivaldos lygmenyje), šis darbas galėtų sudominti asmenis, dirbančius Seimo Etikos ir procedūrų komisijoje, Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitete, Vidaus reikalų ministerijoje, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, VTEK, savivaldybių etikos komisijose, kitose valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose. Šis darbas taip pat gali būti panaudotas tolimesniam šios srities teisinio reguliavimo tobulinimui Lietuvoje (ypač vietos savivaldos lygmenyje), nes darbo pabaigoje pateikiami pasiūlymai, kuriais siekiama Vietos savivaldos įstatyme aiškiai reglamentuoti savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimo tvarką įgyvendinant įvairias savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių veiklos formas.

Tyrimo objektas – valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo ypatumai Lietuvoje ir kai kuriose kitose ES valstybėse narėse.

Tyrimo tikslas – sisteminiu požiūriu nustatyti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo tobulinimo galimybes Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje esmę.

¹⁹ Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė *Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. Lietuvos teisinės institucijos* (Vilniaus universiteto vadovėlis Vilnius: Registrų centras, (2011).

2. Ištirti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo ypatumus kai kuriose ES valstybėse narėse ir įvertinti jų panaudojimo galimybes tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.

3. Ištirti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo ypatumus kai kuriose ES valstybėse narėse ir įvertinti jų panaudojimo galimybes tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo instituto teisinio reguliavimo modelį.

Tyrimo metodika. Atliekant darbą buvo naudoti įvairūs mokslinio tyrimo metodai.

1. Dokumentų analizės metodas taikoytas siekiant gauti informacijos, kokybiškai tiriant socialinių mokslų srities mokslines publikacijas, įvairius teisės aktus, teisinės veiklos praktikos dokumentus, susijusius su teisės normų, nustatančių asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje, pareigas deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti, aiškinimu ir taikymu.

2. Sisteminės analizės metodas taikytas kompleksiškai tiriant pagrindines Lietuvos Respublikos ir kai kurių kitų ES valstybių narių teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigą deklaruoti privačius interesus ir pareigą nusišalinti.

3. Lyginamosios analizės (komparatyvinis) metodas, kurį taikant tiriamos kai kurių ES valstybių narių teisės normos, reglamentuojančios valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigą deklaruoti privačius interesus ir pareigą nusišalinti, įvertinamos jų teigiamos ir neigiamos savybės, lyginami įvairūs VTEK ir teismų praktikos atvejai, susiję su tyrimo objektu.

4. Metaanalizės metodas taikytas kitų tyrėjų atliktiems moksliniams tyrimams, susijusiems su valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigomis viešųjų ir privačių interesų derinimo srityje, apibendrinti bei įvertinti jų panaudojimo galimybes tobulinant su tyrimo objektu susijusį teisinį reguliavimą Lietuvoje. Šiuo tikslu analizuojami ir įvertinami Lietuvos bei užsienio valstybių mokslininkų tyrimai, publikuoti įvairiuose mokslo darbuose.

5. Apibendrinimo metodu apibendrinti surinkti ir išanalizuoti tyrimo duomenys, suformuluotos išvados ir pasiūlymai.

Darbo struktūra. Darbo struktūra pasirinkta, atsižvelgiant į tyrimo objektą, tikslą ir uždavinius. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis) ir priedai.

Pirmajame skyriuje atskleidžiama viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje esmė, t. y. viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslai, viešųjų ir privačių interesų valstybinėje tarnyboje konfliktų samprata, atsiradimo priežastys ir tipai.

Antrajame skyriuje analizuojami Lietuvos ir kai kurių kitų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modeliai ir jų požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.

Trečiajame skyriuje tiriamas valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo ypatumai kai kuriose ES valstybėse narėse bei įvertinamos jų panaudojimo galimybes tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo instituto teisinio reguliavimo modelį.

Darbas baigiamas išvadomis ir pasiūlymais. Darbas išsiskiria tuo, kad išvadose nurodytoms problemoms spręsti pateikiami pasiūlymai, išdėstyti įstatymo projekto lyginamojo varianto forma.

Ginamieji teiginiai:

1. Teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigą deklaruoti privačius interesus ir pareigą nusišalinti, stokoja aiškumo bei vidinės darnos.

2. Kai kurių ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modeliai nepasižymi tokiomis ypatingomis teigiamomis savybėmis, kurios galėtų pasitarnauti tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje.

1. VIEŠŪJŲ IR PRIVAČIŲ INTERESŲ DERINIMO VALSTYBINĖJE TARNYBOJE ESMĖ

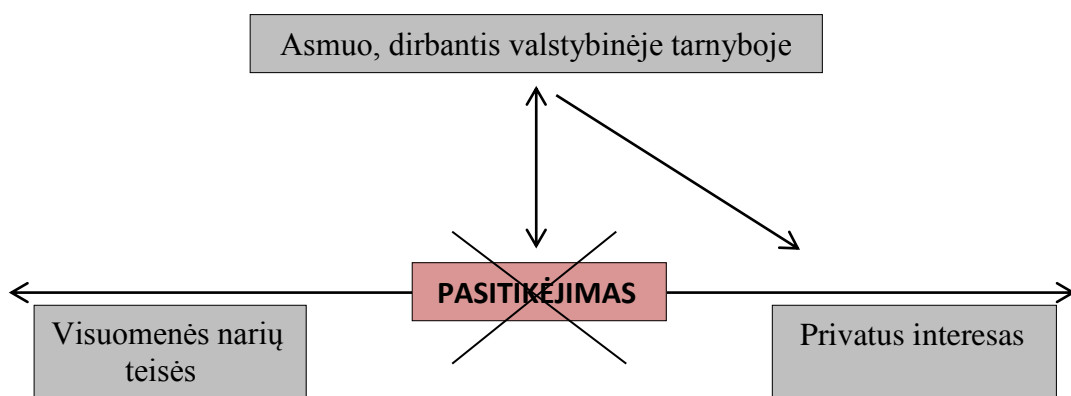
Siekiant atskleisti viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje esmę, šiame skyriuje atskleidžiami viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslai, analizuojama viešųjų ir privačių interesų valstybinėje tarnyboje konfliktų samprata, atsiradimo priežastys ir tipai.

1.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslai

Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje paskirtį vaizdžiai apibūdina buvusio Kanados Vertybių ir etikos tarnybos viceprezidento R. Heintzmano teiginys: „Vengti situacijų, kurios gali sukelti interesų konfliktą ar įspūdį apie tokį konfliktą arba užkirsti joms kelią – kas vienodai svarbu viešajam sektoriui – yra viena pagrindinių priemonių siekiant išlaikyti visuomenės pasitikėjimą valstybės tarnybos ir valdžios sprendimų nešališkumu ir objektyvumu, ir tai yra mūsų pagrindinis uždavinys.“²⁰

Visuomenė pagrįstai tikisi, kad valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, atlikdami savo tarnybines pareigas, laikysis nustatytų tarnybinės etikos reikalavimų. Netinkamas tarnautojų elgesys, nevaldomi ar netinkamai valdomi interesų konfliktai pakerta visuomenės tikėjimą, kad valstybinė tarnyba pajėgi vykdyti jai patikėtą misiją – garantuoti viešąjį interesą. Vadinasi, vienas iš pagrindinių viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslų yra išlaikyti visuomenės pasitikėjimą valstybine tarnyba, kad ji tenkina viešuosius visuomenės poreikius.

1 pav. Interesų konfliktas ir visuomenės pasitikėjimas valstybine tarnyba²¹

Pažymėtina, kad viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje klausimai yra įtraukti į daugelio kovos su korupcija priemonių ir peržiūros mechanizmų, įskaitant susijusius su

²⁰ Jolanta Palidaukaitė *Etika valstybės tarnyboje*, (Kaunas: Technologija, 2010), 175.

²¹ OECD, *Managing Conflict of Interest in the Public Sector. A toolkit* Paris: OECD Publishing, 2005: 17, žiūrėta 2015-08-19, <http://www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf>

Jungtinių Tautų Organizacijos (toliau – JTO) konvencija prieš korupciją (UNCAC), Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EPBO), Europos Tarybos grupės valstybių prieš korupciją (toliau – GRECO), kitų tarptautinių organizacijų, taikymo sritį. Visuotinai pripažįstama, kad jeigu viešųjų ir privačių interesų konfliktai nesprenžiami arba sprenžiami netinkamai, anksčiau ar vėliau jie virsta korupcija ir daro didelę žalą pačiai valstybei.

Iliustruojantis pavyzdys – viešieji pirkimai. Europos Komisijos duomenimis, interesų konfliktai priimant sprendimus, skirstant viešąsias lėšas ir vykdant viešuosius pirkimus, ypač vietos lygmeniu, daugelyje valstybių narių yra pasikartojanti tendencija²². Atsižvelgiant į finansinius srautus (kasmet viešosios institucijos ir viešosios teisės reglamentuojami subjektai prekių, darbų ir paslaugų pirkimui išleidžia maždaug penktadalį ES BVP²³) ir kitus veiksnius, viešieji pirkimai yra viena iš pagrindinių sričių, kurioje yra didelė korupcijos ir interesų konfliktų pasireiškimo tikimybė, todėl siekiant viešųjų pirkimų sąžiningumo ir kitų susijusių tikslų labai svarbu užtikrinti interesų konfliktų prevenciją, įskaitant nešališkumo principo įgyvendinimą. Jei viešuosius pirkimus organizuojantys ir vykdantys asmenys yra šališki, tai neįmanoma tikėtis racionalaus ir efektyvaus valstybės lėšų panaudojimo, taip pat užtikrinti tiekėjų lygiateisiškumą. Iš to, kas išdėstyta, galima teigti, kad viešųjų ir privačių interesų derinimu siekiama užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje.

Demokratinėse valstybėse valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų veiklos pagrindas yra Konstitucija. Vengti viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje reikalauja demokratinio atskaitingumo, viešumo, pasitikėjimo, atsakomybės bei valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principai, įtvirtinti Konstitucijoje ir specialiuose įstatymuose. Valstybės tarnybos paskirtis lemia valstybės tarnautojų, kaip profesinės grupės, ypatingą formavimo tvarką, jų teisinio statuso ypatumus, ypatingą jų atsakomybę visuomenei už jiems pavestą (patikėtą) veiklos sričių vykdymą, taip pat specialias pareigas viešųjų ir privačių interesų derinimo srityje, kurios paprastai nebūdingos privataus sektoriaus darbuotojams, pvz., pareiga deklaruoti privačius interesus; nešališkai, sąžiningai ir tinkamai atlikti tarnybines pareigas; teisės aktų nustatyta tvarka ir priemonėmis vengti interesų konflikto ir elgtis taip, kad nekiltų abejonių, jog toks konfliktas yra, pareiga nusišalinti; nesinaudoti pareigomis asmeninei naudai gauti ir kt. Iš to kyla trečiasis viešųjų ir privačių interesų derinimo tikslas, kuris jungia visus kitus anksčiau paminėtus tikslus, – įgyvendinti valstybinei

²² „Europos Komisijos kovos su korupcija ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui,“ Briuselis: Europos Komisija, 2014: 13, žiūrėta 2015-08-19,

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_lt.pdf

²³ „Public Procurement Indicators“ 2011 . Briuselis: Europos Komisija, 2012, žiūrėta 2015-08-19,

http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/public-procurement-indicators-2011_en.pdf

tarnybai keliamus konstitucinius reikalavimus. Jeigu šių konstitucinių reikalavimų nesilaikoma, tai negalima teigti, kad valstybinė tarnyba atlieka savo misiją.

Panašu, kad Lietuvos įstatymų leidėjas supranta viešųjų ir privačių interesų derinimo būtinybę. Tai matyti iš 1997 metais priimto Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo²⁴ tikslų:

- 1) suderinti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačius ir visuomenės viešuosius interesus;
- 2) užtikrinti, kad atliekant tarnybinę veiklą pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams;
- 3) įtvirtinti priimamų sprendimų nešališkumą;
- 4) užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, galima išskirti šiuos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslus:

- 1) išlaikyti visuomenės pasitikėjimą valstybine tarnyba, kad ji būtų pajėgi garantuoti viešąjį interesą;
- 2) užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje;
- 3) tinkamai įgyvendinti valstybinei tarnybai keliamus konstitucinius reikalavimus (skaidrumas, nešališkumas ir kt.).

1.2. Viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje samprata, atsiradimo priežastys ir tipai

Konflikto terminas kilęs iš lotynų kalbos žodžio „conflictus”, reiškiančio susidūrimą. Interesų konflikto sąvoka teisės žodynuose, teisiniuose tekstuose ir filosofiniuose straipsniuose pradėta vartoti tik septintajame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje²⁵. Interesų konfliktas priskiriamas socialinio konflikto tipui. JAV teisės enciklopedijoje interesų konflikto terminas vartojamas apibūdinti situaciją, kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo naudojasi tarnybine padėtimi asmeninei, dažniausiai piniginei, naudai gauti²⁶.

Vieningos viešųjų ir privačių interesų konflikto sampratos nėra. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO) pateikia tokią interesų konflikto apibrėžtį: „Interesų konfliktas – tai viešojo sektoriaus pareigūno viešosios valdžios funkcijos ir privačių interesų konfliktas, kai viešojo sektoriaus pareigūno privatūs interesai gali daryti neigiamą įtaką jo

²⁴ „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas,“ Valstybės žinios, 18-431, 1914 (2000)

²⁵ Paulius Miliuskas, „Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai,“ *Teisė / Mokslo darbai. Vilniaus universiteto Teisės fakultetas*: 75 (Vilnius, 2010): 95.

²⁶ „JAV teisės enciklopedija,“ žiūrėta 2015-08-19, <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/conflict+of+interest>

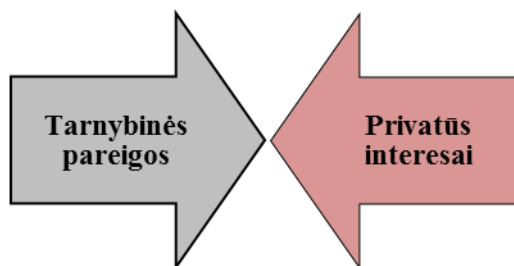
oficialių pareigų ir funkcijų vykdymui.²⁷ Interesų konfliktas taip pat apibūdinamas kaip tiesioginės ar netiesioginės asmeninės naudos ir profesinių pareigų konfliktas²⁸, kaip padėtis, kai valstybės tarnautojai veikia, ketina veikti arba sudaro įspūdį, kad veikia privačiais interesais²⁹.

Europos Taryba interesų konfliktą apibrėžia kaip padėtį, „kurioje valstybės tarnautojas turi privatų interesą, kuris gali paveikti (arba atrodo, kad gali paveikti) nešališką ir objektyvų jo oficialių pareigų atlikimą“, kur privatus interesas suprantamas kaip „bet koks pranašumas jam pačiam, jo šeimai, artimiesiems, draugams ir asmenims ar organizacijoms, su kuriais jis turi ar yra turėjęs verslo ar politinių santykių“³⁰. Šis apibrėžimas įdomus tuo, kad apima ne tik realius, bet ir galimus interesų konfliktus, taip pat išplečia privataus intereso kategoriją, nes ji apima ir politinius santykius.

Išanalizavus minėtas intereso konflikto savokas, galima išskirti du esminius interesų konflikto elementus:

- 1) tarnybines pareigas, kurios užtikrina viešojo intereso įgyvendinimą;
- 2) privačius interesus, kurie gali neigiamai paveikti tarnybinių pareigų atlikimą (žr. 2 pav.).

2 pav. Interesų konflikto elementai³¹

Šiame kontekste paminėtina, kad valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys atlieka du pagrindinius vaidmenis – viešąjį ir privatų. Viešajam vaidmeniui yra priskiriamas tarnybinių pareigų atlikimas, tačiau tuo pat metu asmuo nenustoja būti privačiu asmeniu, pvz., šeimos nariu,

²⁷ I.L.M - „Managing Conflict of Interest in the Public Sector. A toolkit,“ Organization for economic co-operation and development, (2005), 13.

²⁸ žiūrėta 2015 08 19, <http://www.enago.com/blog/recognizing-and-avoiding-conflicts-of-interest/>

²⁹ „Europos Komisijos kovos su korupcija ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui,“ Briuselis: Europos Komisija, (2014), žiūrėta 2015 08 19,

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_lt.pdf

³⁰ „Ministrų komiteto rekomendaciją R (2000) 10 valstybėms narėms dėl renkamų pareigūnų elgesio kodeksų,“ žiūrėta 2015 08 19,

[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Rec\(2000\)10_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Rec(2000)10_EN.pdf)

³¹ Indrė Juozapaitytė „Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje problemos Lietuvoje“ (magistro baigiamasis darbas, biblioteka, Mykolo Romerio universitetas, 2015): 20.

giminaičiu, draugu, verslo partneriu ir kt., todėl valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims nustatytos specialios pareigos, apribojimai ir draudimai, kuriais siekiama šiuos vaidmenis suderinti, kad būtų išvengta interesų konfliktų atliekant tarnybines pareigas. Vadinasi, interesų konfliktą galima apibrėžti kaip situaciją, kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo, atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, privalo priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais.

Išanalizavus viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje sampratą, tikslinga atskleisti jų atsiradimo priežastis ir tipus. J. Palidauskaite, apibendrinusi įvairių mokslininkų pozicijas, išskiria šias viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje priežastis:

- 1) turima valdžia, sudaranti sąlygas ja pasinaudoti;
- 2) asmeniniai interesai (turtiniai ir neturtiniai) ir charakterio bruožai (egoistinių siekių įgyvendinimas kitų sąskaita, draugiškumas ir rūpinimasis tam tikrais individais ar grupėmis nesuvokiant tenkančios atsakomybės);
- 3) vaidmenų ir taisyklių neaiškumas ar neapibrėžtumas;
- 4) pereinamojo laikotarpio visuomenėse akivaizdus sovietinės politinės ir administracinės kultūros ir mentaliteto šleifas (skirtumo tarp viešojo ir privataus nesuvokimas, menka teisinė kultūra, dažnai pasireiškianti teisiniu nihilizmu, bandymai daryti įtaką naudojantis pažintimis ar duodant kyšius);
- 5) vertybių perkainojimas, dažnai vykstantis nedidinant socialinio kapitalo ir nekuriant pilietinės visuomenės.³²

VTEK savo veiklos ataskaitose Seimui pabrėžia menkas tarnybinę etiką reglamentuojančių teisės aktų žinias, aiškios asmeninės motyvacijos jų laikytis nebuvimą, nepakankamą kontrolės mechanizmą, galimai politizuotą tarnybos santykių vertinimą ir kt. Paprastai viešųjų ir privačių interesų konfliktai gali kilti dėl valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų moralinių įsipareigojimų, turtinės ar neturtinės naudos ir dėl kitų panašių privataus pobūdžio priežasčių. Kita vertus, galimi atvejai, kai interesų konfliktai kyla ne dėl siekio pasinaudoti tarnybine padėtimi asmeniniams tikslams, bet dėl teisės aktų ar procedūrų neišmanymo, tinkamos organizacinės kultūros nebuvimo, neturėjimo su kuo pasitarti ir pan. Šiuo aspektu labai svarbus tampa tinkamas prevencijos priemonių panaudojimas, švietimas.

Nors interesų konfliktų skalė yra gana plati, tačiau įvairūs tyrinėtojai išskiria panašias situacijas, kuriose gali atsirasti interesų konfliktai valstybinėje tarnyboje:

- 1) prekiavimas įtaka (bandymas daryti įtaką priimamam sprendimui) ir informacija;
- 2) finansinės transakcijos;

³² Jolanta Palidauskaitė, *Etika valstybės tarnyboje* (Kaunas: Technologija, 2010), 187.

- 3) darbas už institucijos ribų;
- 4) įsidarbinimas ateityje;
- 5) santykiai su giminėmis;
- 6) dovanos ir pramogos, kyšiai³³.

Remiantis VTEK veiklos ataskaitose Seimui pateiktais duomenimis, dažniausiai nustatomas Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimas susijęs su pareigos vengti interesų konflikto ir pareigos nusišalinti nevykdymu. Kiek rečiau valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys nevykdo pareigos deklaruoti privačius interesus. Įvertinus tai, šio darbo antrajame ir trečiajame skyriuose bus nagrinėjami valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo ypatumai Lietuvoje ir kai kuriose kitose ES valstybėse narėse.

Išskiriami įvairūs viešųjų ir privačių interesų valstybinėje tarnyboje konfliktų tipai, pvz., EBPO interesų konfliktus viešajame sektoriuje skirsto į tris tipus:

- 1) faktinius, t. y. viešojo sektoriaus pareigūno viešosios valdžios funkcijų ir privačių interesų konfliktus, kai viešojo sektoriaus pareigūno privatūs interesai galimai daro neigiamą įtaką jo oficialių pareigų ir funkcijų vykdymui;

- 2) tariamus interesų konfliktus, kai sudaromas įspūdis, kad viešojo sektoriaus pareigūno privatūs interesai galimai daro neigiamą įtaką jo pareigų vykdymui, tačiau iš tikrųjų taip nėra;

- 3) galimus interesų konfliktus, kurie kyla tuomet, kai viešojo sektoriaus pareigūnas turi privačių interesų, dėl kurių kiltų interesų konfliktas, jeigu ateityje jis užimtų atitinkamas, t. y. konfliktą lemiančias, oficialias pareigas.³⁴

VTEK išskiria du viešųjų ir privačių interesų valstybinėje tarnyboje konfliktų tipus:

- 1) realius, t. y. objektyviai egzistuojančius konkrečioje situacijoje, kai tarnybinį klausimą, susijusį su jo privačiais interesais, valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo turi spręsti „čia ir dabar“;

- 2) galimus, t. y. objektyviai numatomus ateityje, kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo turi privačių interesų, dėl kurių, eidamas tarnybines pareigas, ateityje turės priimti sprendimus arba dalyvauti juos priimant.

Pažymėtina, kad tiek realiai egzistuojančių, tiek galimų interesų konfliktų situacijos, kurios nėra tinkamu būdu išspręstos, vienodai kenkia valstybinės tarnybos patikimumui³⁵. Vadinasi, interesų konfliktas gali pasireikšti konkrečioje situacijoje, t. y. sprendžiant tam tikrą tarnybinį

³³ Jolanta Paliduskaitė, *Etika valstybės tarnyboje* (Kaunas: Technologija, 2010), 245-246.

³⁴ I.L.M - „OECD, Managing Conflict of Interest in the Public Sector. OECD Guidelines and Country Experiences“, Paris: OECD Publishing, (2003): 58, žiūrėta 2015 08 20, <http://www.oecd.org/corruption/ethics/48994419.pdf>

³⁵ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. gegužės 11 d. rezoliucija Nr. KS-41“, „Dėl prievolės vengti interesų konflikto ir pareigos nusišalinti“. Valstybės žinios 74-3061, 1914 (2009).

klausimą, kai sprendimą reikia priimti „čia ir dabar“, taip pat gali būti numatomas ateityje, kai tarnybinis klausimas dar nėra sprendžiamas. Be to, tam tikros situacijos gali sudaryti tik išpūdį apie galimą valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens viešųjų ir privačiųjų interesų konfliktą, tačiau ir tokių situacijų reikia vengti, kad visuomenei nekiltų net abejonių, kad konkrečioje situacijoje toks konfliktas yra.

Taip pat galima išskirti įstatymuose neapibrėžtus interesų konfliktus. Šiuo aspektu pažymėtina, kad įstatymas neretai leidžia daugiau negu etika, pvz., savivaldybės tarybos narys savivaldybės tarybos posėdyje balsuoja už savo paties paskyrimą į savivaldybės administracijos direktoriaus pareigas, tačiau pagal LVAT praktiką toks tarybos nario elgesys laikomas politikos formavimu ir neprieštarauja įstatymui, nors pati situacija, manytume, yra neetiško elgesio pavyzdys. Kitas pavyzdys – savivaldybės tarybos narys, politinės partijos skyriaus pirmininko pavaduotojas, dalyvavo savivaldybės tarybos posėdyje svarstant klausimą dėl priemokos šios savivaldybės administracijos direktoriui, tos pačios politinės partijos to paties skyriaus pirmininkui skyrimo. LVAT 2014 m. balandžio 3 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. 442-1009/2014 konstatavo, kad: „Savivaldybės narys pasielgė tinkamai, nes asmens buvimas politinėje partijoje ir dalyvavimas priimant sprendimus, susijusius su atitinkama partija ar jos nariais, pats savaime, nesant jokių papildomų duomenų apie asmens privačius interesus, viešųjų ir privačių interesų konflikto nesukelia. Politinės partijos narys privalo vykdyti partijos programą, remti savo kolegas, o partija savo programą įgyvendina per partijos narius įvairiose valdžios ir valdymo struktūrose. Priešingai aiškinant susidarytą situacija, kad valdančioji dauguma negalėtų priimti sprendimų“³⁶.

Taip pat praktikoje pasitaiko įstatymo nedraudžiamų atvejų, kai asmenų, dirbančių valstybės ir savivaldybių institucijose ar įstaigose, elgesys sukelia viešųjų ir privačių interesų konfliktą, tačiau šiems asmenims netaikomos jokios teisinio poveikio priemonės, pvz., asmenys, dirbantys valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pagal darbo sutartis ir neturintys administravimo įgaliojimų (medikai, viešųjų pirkimų komisijų nariai, dirbantys pagal darbo sutartis ir kt.), neretai patenka į interesų konflikto situacijas, tačiau minėti asmenys (su tam tikromis išimtimis) nepatenka į Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo taikymo sritį.

Apibendrinus visą skyrių, darytinos šios išvados:

1. Viešųjų ir privačių interesų derinimu valstybinėje tarnyboje siekiama šių tarpusavyje susijusių tikslų:

³⁶ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 442-1009/2014,“ prieiga per internetą:

<http://www.min.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=180953&Zd=ADVOKAT%D8>

1) išlaikyti visuomenės pasitikėjimą valstybine tarnyba, kad ji būtų pajėgi garantuoti viešąjį interesą;

2) užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje;

3) tinkamai įgyvendinti valstybinei tarnybai keliamus konstitucinius reikalavimus.

2. Viešųjų ir privačių interesų konfliktai kyla dėl valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų moralinių įsipareigojimų, turtinės ar neturtinės naudos ir dėl kitų panašių priežasčių (pvz., neaiški teisės aktų nuostatų įgyvendinimo tvarka), kai asmuo privalo atlikti tam tikras tarnybines pareigas, kurios užtikrina viešojo intereso įgyvendinimą, tačiau asmens tarnybinė veika susijusi su jo privačiu interesu.

2. VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ PAREIGOS DEKLARUOTI PRIVAČIUS INTERESUS TEISINIO REGULIAVIMO MODELIAI IR JŲ POŽYMIŲ PANAUDOJIMO GALIMYBĖS TOBULINANT LIETUVOS PRIVAČIŲ INTERESŲ DEKLARAVIMO TEISINIO REGULIAVIMO MODELĮ

Visuomenės interesas – vienintelis valstybės institucijų kelrodis ir visų sprendimų matas. Valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims turi būti keliami aukščiausi skaidrumo standartai. Skaidrumas, viešumas yra viena iš esminių priemonių kovojant su korupcija, protekcionizmu, diskriminavimu, biurokratizmu, privilegijomis valstybinėje tarnyboje. Visuotinai pripažįstama, kad privačių interesų deklaravimas yra viena iš veiksmingiausių viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje prevencijos priemonių (EPBO), todėl šiame skyriuje apžvelgiami Lietuvos ir kai kurių kitų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modeliai ir jų požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.

2.1. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis

Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme nustatyta pareiga pateikti privačių interesų deklaracijas ne tik asmenims, kurie jau dirba valstybinėje tarnyboje (5 str. 1 d.), bet ir asmenims, pretenduojantiems dirbti valstybinėje tarnyboje (5 str. 2 d.). Be to, Lietuvos privačių interesų teisinio reguliavimo modelis išsiskiria tuo, kad privačių interesų deklaracijas turi pateikti ne tik minėti asmenys (nors įstatymas pagal pavadinimą ir teisinio reguliavimo objektą skirtas būtent asmenims, kurie dirba valstybinėje tarnyboje), bet ir ministerijų kolegijų nariai, Privalomojo sveikatos draudimo tarybos nariai, taip pat gydytojai, odontologai ir farmacijos specialistai, dirbantys biudžetinėse ir viešosiose įstaigose, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, valstybės ir savivaldybių įmonėse bei įmonėse, kurių akcijos, suteikiančios daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei ar savivaldybei, turinčiose asmens sveikatos priežiūros ar vaistinės veiklos licenciją.

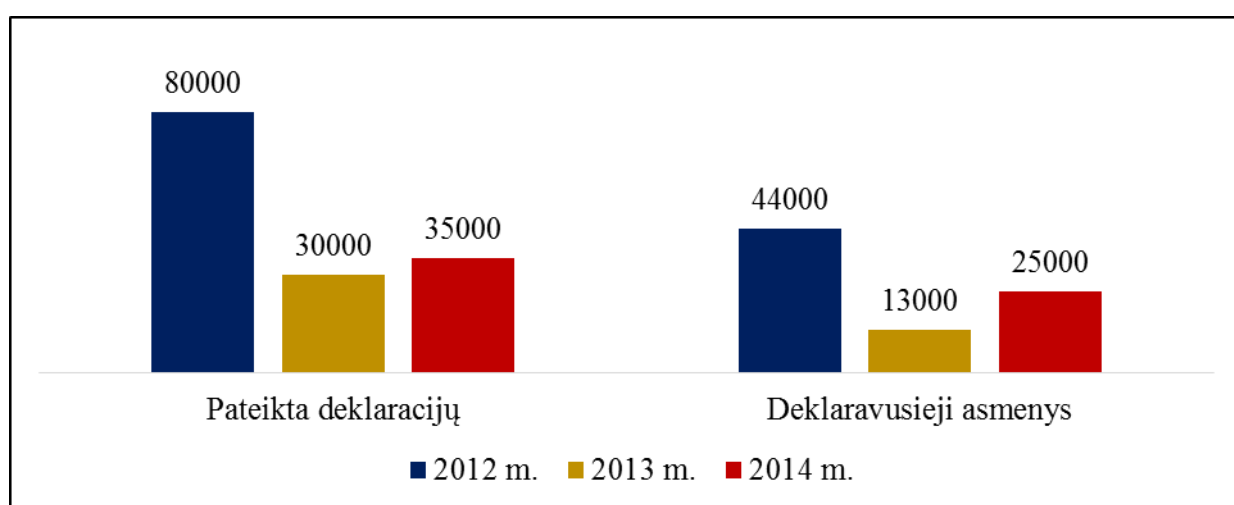
VTEK duomenimis, nuo 2012 m. rugpjūčio 1 d. iki 2015 m. sausio 1 d. privačius interesus elektroniniu būdu per Valstybinės mokesčių inspekcijos elektroninio deklaravimo sistemą (toliau – VMI EDS) deklaravo apie 82 000 asmenų. Iš viso VTEK pateikta apie 145 000 privačių

interesų deklaracijų (į šią statistiką nepatenka Vyriausiajai rinkimų komisijai tiesiogiai teiktos kandidatų į valstybės politikus privačių interesų deklaracijos).

Deklaruojančių asmenų ir deklaracijų skaičius skiriasi (deklaruojančių asmenų yra mažiau negu deklaracijų) dėl įstatymo 7 straipsnyje nustatytų pareigų deklaraciją patikslinti (jeigu pateiktoje deklaracijoje nurodyti duomenys apie deklaruojančio asmens ir jo sutuoktinio, sugyventinio, partnerio privačius interesus pasikeitė, deklaruojantis asmuo privalo deklaraciją patikslinti per 30 kalendorinių dienų nuo duomenų pasikeitimo dienos) arba papildyti (jeigu paaiškėja naujos aplinkybės, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas, deklaruojantis asmuo privalo deklaraciją papildyti nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 7 kalendorines dienas po šių aplinkybių paaiškėjimo).

Iš 3 pav. matyti, kad per VMI EDS 2012 m. buvo pateikta 80000 deklaracijų, 2013 m. – 30000, 2014 m. – 35000 deklaracijų. Pastebima tendencija teikti vis mažiau deklaracijų, patikslinančių ar papildančių pirminę deklaraciją naujai atsiradusiais duomenimis ar aplinkybėmis, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas: 2012 m. buvo pateikta 36000 patikslintų (papildytų) deklaracijų, 2013 m. – 17000, o 2014 m. – 10000 deklaracijų.

3 pav. Privačių interesų deklaravimas Lietuvoje 2012-2014 m.³⁷

Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo³⁸ 6 straipsnis detaliai reglamentuoja deklaracijos turinį, t. y. deklaruojantis asmuo deklaracijoje privalo nurodyti šiuos savo ir sutuoktinio, sugyventinio, partnerio duomenis:

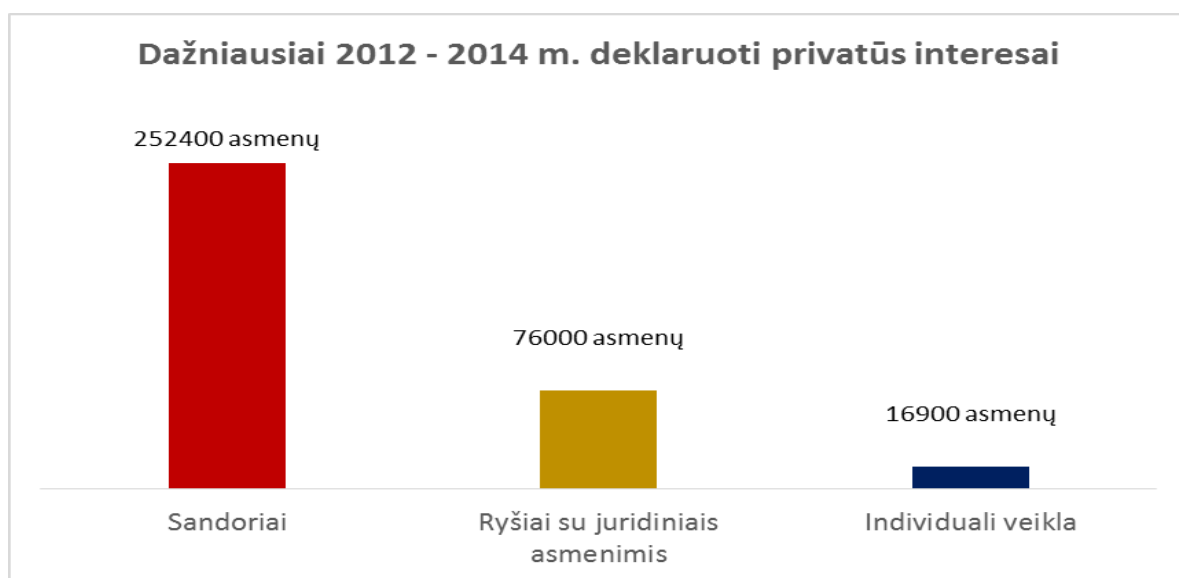
³⁷ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2014 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui,“ žiūrėta 2015 08 20,

http://vtek.lt/vtek/images/vtek/Dokumentai/Apie_mus/ataskaitos_seimui/VTEK_Ataskaita_A4_SP_2014.pdf

³⁸ „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas,“ *Valstybės žinios* 67-1659 1914 (1997) ir 18-431 (2000).

- 1) vardą, pavardę, asmens kodą, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimo numerį, darbovietę (darbovietes) ir pareigas;
- 2) juridinį asmenį, kurio dalyvis jis ar jo sutuoktinis, sugyventinis, partneris yra;
- 3) individualią veiklą, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme;
- 4) narystę ir pareigas įmonėse, įstaigose, asociacijose ar fonduose, išskyrus narystę politinėse partijose ir profesinėse sąjungose;
- 5) per paskutinius 12 kalendorinių mėnesių gautas dovanas (išskyrus artimų asmenų dovanas), jeigu dovanų vertė didesnė negu 150 eurų;
- 6) informaciją apie per paskutinius 12 kalendorinių mėnesių sudarytus ir kitus galiojančius sandorius, jeigu sandorio vertė didesnė negu 3 000 eurų;
- 7) artimus asmenis ar kitus jam žinomus asmenis arba duomenis, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas.

4 pav. Dažniausiai deklaruoti privatūs interesai Lietuvoje 2012-2014 m.³⁹

Iš 4 pav. VTEK pateiktų duomenų matyti, kad nuo 2012 m. rugpjūčio 1 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d. didžioji dauguma deklaruojančių asmenų (252 400) specialiuose deklaracijų prieduose (ID001 formos ID00S priedas) nurodė duomenis apie savo ar sutuoktinių sudarytus finansinius sandorius, kurių vertė didesnė nei 10 000 Lt. (priede ID001S įrašomi visi deklaruotini sandoriai, taip pat dovanos ir neatlygintinai suteiktos paslaugos ar apmokėtos išlaidos).

³⁹ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2014 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui“, žiūrėta 2015 08 20, http://vtek.lt/vtek/images/vtek/Dokumentai/Apie_mus/ataskaitos_seimui/VTEK_Ataskaita_A4_SP_2014.pdf

Antras pagal dažnumą pildytas priedas (ID001 formos ID00J priedas) – duomenys apie turimus ryšius su juridiniais asmenimis. Nuo 2012 m. rugpjūčio 1 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d. apie 76 000 deklaruojančių asmenų specialiuose deklaracijų prieduose (ID001 formos ID001J priedas) nurodė duomenis apie kitas darbo vietas, dalyvavimą juridiniuose asmenyse ir narystę ar pareigas įmonėse, įstaigose, asociacijose bei fonduose.

Trečias pagal dažnumą pildytas priedas su deklaruojančių asmenų vykdyta individualia veikla (ID001 formos ID001I priedas). Per beveik trejus metus apie 16 900 valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų deklaravo savo individualią veiklą.

Autoritetingos tarptautinės organizacijos (Pasaulio bankas, JTO Narkotikų ir nusikalstamumo biuras, EBPO), kurios yra apibendrinusios daugiau kaip 70 pasaulio šalių patirtį ir ekspertų nuomones, nurodo, kad deklaracijų duomenų viešumas yra viena iš svarbiausių priemonių kuriant visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi, didinant viešųjų pirkimų skaidrumą ir siekiant kovoti su korupcija bei užkirsti kelią interesų konfliktams. Kita vertus, privačių interesų deklaracijų duomenų viešumo didėjimo tendencija gali būti vertinama dvejopai, priklausomai nuo to, kokiai vertybei teiksime pirmenybę: ar valstybinės tarnybos skaidrumui, ar asmens duomenų apsaugai. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatyme⁴⁰ įtvirtintas vienas iš griežčiausių asmens duomenų apsaugos modelių, kurio tikslas ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę tvarkant asmens duomenis (1 str. 1 d.), tačiau tuo pat metu Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas iki 2016 m. sausio 1 d. reikalavo viešai skelbti sandorius, nurodant jų vertes ir sandorio šalis, kurios dažniausiai yra privatūs asmenys, niekaip nesusiję su valstybine tarnyba (6 str. 1 d. 6 p.). Be to, iki 2016 m. sausio 1 d. galiojusi įstatymo redakcija nereglementavo privačių interesų deklaracijų duomenų viešinimo terminų, todėl kilo grėsmė asmenų, kurie jau nebedirba valstybinėje tarnyboje, privačių duomenų saugumui. Be to, įstatymas draudė viešinti asmens kodus, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimo numerius, ypatingus asmens ir kitus duomenis, kurie negali būti skelbiami pagal galiojančius įstatymus, taip pat kitos sudaromo buitinio sandorio šalies fizinio asmens duomenis (10 str. 2 d.), tačiau nenustatė buitinio sandorio sąvokos. Šios teisinio reguliavimo ydos kėlė daug neaiškumų ir sudarė prielaidas dviprasmiškai suvokti pareigos deklaruoti atitinkamus sandorius vykdymo ribas. Panašu, kad įstatymų leidėjas suprato, kad valstybės tarnybos skaidrumo galima siekti tik užtikrinant su valstybine tarnyba nesusijusių asmenų privataus gyvenimo neliečiamumą, todėl naujos redakcijos Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje aiškiai nustatė, kad: „Negali būti viešai skelbiami deklaracijoje nurodyti asmens kodas, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimo numeris, ypatingi asmens duomenys, taip pat kiti duomenys,

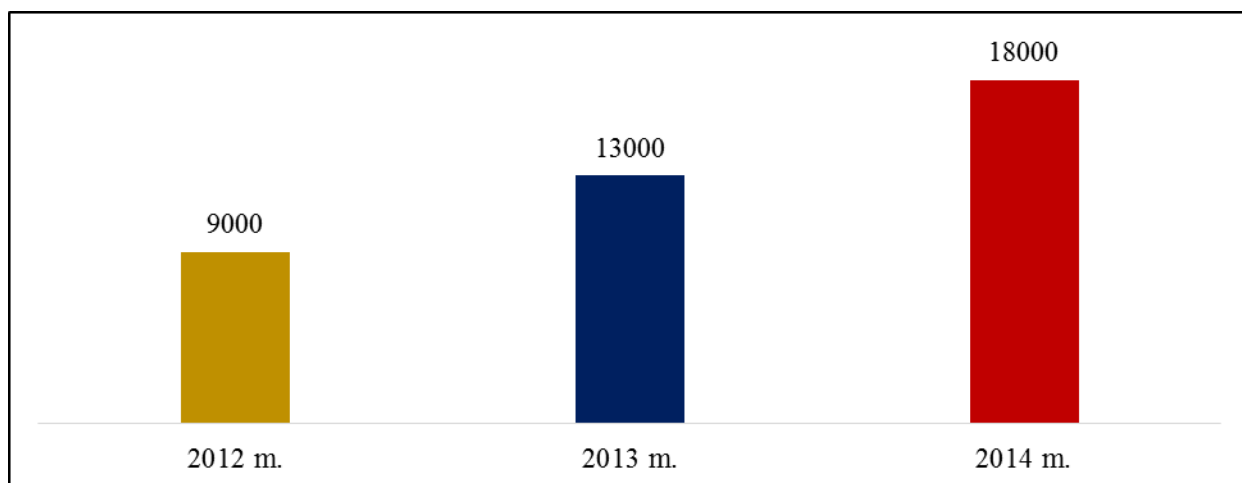
⁴⁰ „Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 63-1479 1914 (1996) ir 22-804 (2008).

kuriuos skelbti draudžiama pagal įstatymus. Be to, neskelbiami kitos sandorio šalies fizinio asmens duomenys.“⁴¹

Įgyvendindama Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 10 straipsnio nuostatas ir vadovaudamasi šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nurodytu baigtiniu sąrašu asmenų, kurių deklaracijų duomenys yra vieši ir privalo būti skelbiami VTEK interneto svetainėje, VTEK per 2014 m. viešai paskelbė apie 18000 aukščiausias pareigas valstybinėje tarnyboje einančių asmenų deklaracijų duomenis.

Iš 5 pav. matyti, kad per trejus pastaruosius metus viešai VTEK interneto svetainėje skelbiamų deklaracijų skaičius išaugo dvigubai: 2012 m. buvo viešai paskelbta 9000 deklaracijų, 2013 m. – 13000 deklaracijų, 2014 m. – 18000 deklaracijų. 2000 m., kai įstatymu buvo nustatyta privačių interesų deklaravimo pareiga, viešai savo deklaracijų duomenis skelbė tik 1500 aukščiausias pareigas valstybinėje tarnyboje einančių asmenų. Per 15 metų šis skaičius padidėjo 12 kartų.

5 pav. Viešos privačių interesų deklaracijos 2012-2014 m.⁴²

Iki 2015 m. pab. viešų deklaracijų skaičius dar padidėjo, nes nuo 2015 m. kovo 1 d. privačius interesus deklaruoti viešai privalo ne tik valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, bet ir gydytojai, odontologai, farmacijos specialistai, dirbantys biudžetinėse ir viešosiose įstaigose, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, valstybės ir savivaldybių įmonėse bei įmonėse, kurių akcijos, suteikiančios daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise

⁴¹ „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas,“ *Valstybės žinios* 67-1659 1914 (1997), 18-431 (2000); TAR 2015-12-29, i. k. 2015-20871.

⁴² „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2014 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui“, žiūrėta 2015 08 20, http://vtek.lt/vtek/images/vtek/Dokumentai/Apie_mus/ataskaitos_seimui/VTEK_Ataskaita_A4_SP_2014.pdf

priklauso valstybei ar savivaldybei, turinčiose asmens sveikatos priežiūros ar vaistinės veiklos licenciją.

VTEK nėra vienintelė institucija atsakinga už privačių interesų deklaravimo kontrolę. Pirmiausia, tai yra kiekvienos valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos vadovo pareiga. Todėl 2015 metais ir toliau buvo stiprinama IDIS – elektroninė, VTEK valdoma, interesų deklaravimo informacinė sistema. Joje institucijų ir įstaigų vadovai ar jų įgalioti asmenys gali matyti visas atitinkamoje institucijoje ar įstaigoje pareigas einančių asmenų privačių interesų deklaracijas. VTEK duomenimis, elektroninių deklaracijų skaičius per 2015 metus išaugo nuo 145000 iki 160000, o viešai skelbiamų deklaracijų skaičius nuo 18300 iki 28700 deklaracijų⁴³.

Apibendrinus galima teigti, kad Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis juda deklaruojančių asmenų skaičiaus didėjimo, savireguliacijos ir deklaracijų viešinimo keliu. Šiuo požiūriu tikslinga išanalizuoti kai kurių kitų ES valstybių narių teisinio reguliavimo modelius ir įvertinti jų požymių panaudojimo galimybes tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo modelį.

2.2. Prancūzijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį

Dabartinis Prancūzijos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelis sukurtas 2013 metais priėmus Organinį viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymą⁴⁴, skirtą parlamento nariams, ir Viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymą⁴⁵, kuris taikomas kitiems valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims.

Pirmajame įstatyme nustatyta Prancūzijos parlamento narių pareiga deklaruoti ne tik privačius interesus, bet ir turtą (Organinio viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 1 str. VI d.). Antrajame įstatyme pareiga deklaruoti privačius interesus įtvirtinta Prancūzijoje išrinktiems Europos Parlamento nariams, Vyriausybės nariams, ministerijų ir Prancūzijos prezidento tarnybos personalo nariams, abiejų parlamento rūmų pirmininkų personalo nariams, nepriklausomų administracinių ir viešųjų institucijų nariams, vyriausybės sprendimu į pareigas paskirtiems asmenims, tam tikras pareigas savivaldybių institucijose einantiems asmenims, valstybės valdomų

⁴³ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2015 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui,“ žiūrėta 2016 03 02, http://www.vtek.lt/images/Duomenys/ataskaitos/VTEK_2015_metu_ataskaita.pdf

⁴⁴ I.L.M - Constitutional Bylaw no. 2013-906 of 11 October 2013 on transparency in public life (LOI organique n° 2013-906 du 11 octobre 2013 relative à la transparence de la vie publique): žiūrėta 2015 08 21, <http://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Constitutionnal-bylaw-no-2013-906.pdf>

⁴⁵ I.L.M - ACT no. 2013-907 of 11 October 2013 on transparency in public life (LOI n° 2013-907 du 11 octobre 2013 relative à la transparence de la vie publique): žiūrėta 2015 08 21, <http://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Act-no-2013-907.pdf>

įmonių vadovams ir kai kuriems kitiems asmenims (Viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 4 str. I d. ir 11 str. I d.).

Viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 4 str. III dalyje apibrėžiami objektai, kuriuos reikia deklaruoti:

- 1) paskyrimo į pareigas metu ir per pastaruosius 5 metus deklaruojančio asmens vykdyta profesionali atlygintina veikla;
- 2) paskyrimo į pareigas metu ir per pastaruosius 5 metus deklaruojančio asmens vykdyta konsultacijų veikla;
- 3) dalyvavimas viešos ar privačios organizacijos ar įmonės valdymo organuose paskyrimo į pareigas metu ir per pastaruosius 5 metus;
- 4) deklaruojančio asmens valdoma kapitalo dalis įmonėse paskyrimo į pareigas metu;
- 5) deklaruojančio asmens sutuoktinio ar partnerio profesionali veikla, vykdyta jo paskyrimo į pareigas metu;
- 6) savanoriškas deklaruojančio asmens darbas, galintis sukelti interesų konfliktą;
- 7) renkamos pareigos, turėtos paskyrimo į pareigas metu.

Be to, deklaracijoje reikia nurodyti ir joje minimų atlyginimų dydį. Parlamento nariai, be anksčiau nurodytų duomenų, privalo deklaruoti savo veiklą viešojo intereso labui, įskaitant ir neatlygintiną veiklą, kurią planuoja tęsti būnant parlamento nariu, taip pat savo padėjėjų vardus, pavardes ir jų deklaruotą profesinę veiklą (Organinio viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 1 str. III d.).

Ministrų privačių interesų deklaracijos per du mėnesius nuo tarnybos pradžios turi būti pateikiamos Aukštosios skaidrumo viešajame gyvenime institucijos pirmininkui (ministrai privalo pateikti interesų deklaracijas Ministrui Pirmininkui). Įvykus interesų pokyčiams, jie turi būti deklaruojami per vieną mėnesį nuo deklaruojamų duomenų pasikeitimo dienos. Jei ministras palieka pareigas, jis turi pateikti interesų deklaraciją per du mėnesius nuo pasitraukimo iš pareigų dienos (Viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 4 str. I d.). Kitiems subjektams nustatyti iš esmės analogiški interesų deklaravimo tarkos reikalavimai (Viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 11 str.). Panaši deklaravimo tvarka numatyta ir parlamento nariams (Organinio viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 1 str.), tačiau jų privačių interesų deklaracijų duomenų pokyčiai turi būti deklaruojami per 2 mėnesius nuo deklaruojamų duomenų pasikeitimo dienos. Be to, parlamento narių deklaracijos pateikiamos ne tik Aukštosios skaidrumo viešajame gyvenime institucijos pirmininkui, bet ir parlamento rūmų biurams (valdyboms).

Privačius interesus deklaruojančių subjektų turto deklaracijos, išskyrus parlamento ir vyriausybės narių turto deklaracijas, nėra viešinamos. Dalis deklaracijose nurodytų duomenų nėra

viešinama, šie duomenys žinomi tik kompetentingoms institucijoms, pvz., neviešinamas deklaruojančio asmens adresas, jo sutuoktinio ar partnerio vardas, pavardė, kitų šeimos narių vardai, pavardės; taip pat neviešinama tam tikra informacija, susijusi su deklaruojamų nuosavybės objektų bendrasavininkais bei ankstesniais savininkais ir pan. (Viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 5 str.).

Apibendrinus, galima teigti, kad Prancūzijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis nepasižymi tokiomis ypatingomis teigiamomis savybėmis, kurios galėtų pasitarnauti tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį.

2.3. Vokietijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį

Vokietijoje nėra vieningo įstatymo, nustatančio visų valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigą deklaruoti privačius interesus, o kai kurie specialūs įstatymai šios pareigos taip pat nereglamentuoja, pvz., Federalinės vyriausybės narių teisinės padėties įstatymas⁴⁶ nenumato privačių interesų deklaravimo pareigos Federalinės vyriausybės nariams; Teisėjų įstatymas⁴⁷ taip pat nenustato teisėjams pareigos deklaruoti privačius interesus, tačiau teisėjais gali būti skiriami tik asmenys, kurių pajamos ir turtas nekelia abejonių ar įtarimų. Kita vertus, įdomu tai, kad Bundestago narių privačių interesų deklaravimas reglamentuojamas labai išsamiai, todėl tikslinga šio teisinio reguliavimo ypatumus aptarti detaliau.

Pagal Bundestago nario teisinio statuso įstatymo⁴⁸ 44b straipsnį priimtos Elgesio taisyklės (Reglamento priedas Nr.1)⁴⁹ įpareigoja Bundestago narius deklaruoti prieš kadenciją ir kadencijos metu turimą profesiją (profesijas) bei ūkinę ir kitą veiklą, kuri gali sukelti interesų konfliktą einant pareigas, taip pat įpareigoja deklaruoti papildomai gaunamų pajamų, jei jos viršija nustatytą minimalų dydį, rūšis ir dydžius.

⁴⁶ I.L.M - Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder der Bundesregierung (Bundesministergesetz): žiūrėta 2015 08 22, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bming/gesamt.pdf>

⁴⁷ I.L.M - Deutsches Richtergesetz (DriG): žiūrėta 2015-08-22, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/driG/gesamt.pdf>

⁴⁸ I.L.M - Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder des Deutschen Bundestages (sutr. Abgeordnetengesetz, AbgG): žiūrėta 2015 08 22, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/abgg/gesamt.pdf>

⁴⁹ I.L.M - Anlage 1 - Verhaltensregeln für Mitglieder des Deutschen Bundestages: žiūrėta 2015 08 22, https://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/go_btg/anlage1/245178

Deklaracijos turi būti skelbiamos oficialiame Bundestago žinyne *Amtliches Handbuch* ir internete. Elgesio taisyklėse reikalaujama, kad Bundestago nariai Bundestago pirmininkui deklaruotų:

- 1) iki kadencijos pradžios turėtą paskutinę profesiją;
- 2) eitas valdybos, kontrolės tarybos, administracinės tarybos, patariamiosios tarybos ar kitokio organo nario pareigas bendrovėse ar kitos teisinės formos įmonėse, viešosiose įstaigose ar korporacijose;
- 3) narystės Bundestage metu vykdytos ar pradėtos vykdyti veiklos rūšis ir galiojančias sutartis – individualią veiklą arba pagal darbo sutartį vykdomą apmokamą veiklą – pvz., tęsiamą ankstesnę profesinę veiklą, taip pat konsultavimo, atstovavimo, ekspertinę, publicistinę ir lektoriaus veiklą (pastarųjų trijų deklaruoti nereikia, jei iš jų gaunamos pajamos neviršija 1000 eurų per mėnesį arba 10 tūkst. eurų per metus);
- 4) narystę bendrovių ar kitos teisinės formos įmonių, taip pat viešųjų įstaigų ar korporacijų valdybose, kontrolės, administracinėse, patariamosiose tarybose ar kituose organuose;
- 5) narystę susivienijimų, draugijų, kitų panašių organizacijų valdybose ar kituose vadovaujančiuose ar patariamuosiuose organuose;
- 6) galiojančius ar naujai sudarytus sandorius, kurių pagrindu narystės Bundestage metu ar jai pasibaigus suteikiamos tam tikros veiklos galimybės ar turtinė nauda;
- 7) akcijų turėjimą ir įsigijimą akcinėse bendrovėse ir ūkinėse bendrijose, jei dėl to įgyjama lemiamą ekonominę įtaką (privalomą deklaruoti akcijų dalies dydį nustato Bundestago pirmininkas; šiuo metu privalomas deklaruoti akcijų dalies dydis yra daugiau kaip 25 proc. turimų balso teisių).

Privačių interesų deklaracijas reikia pateikti per tris mėnesius nuo narystės Bundestage pradžios, toks pat terminas nustatomas pranešti ir apie visus deklaracijos turinio pasikeitimus. Taisyklių Vykdyimo nuostatas⁵⁰, skirtas deklaravimo turiniui ir apimčiai detalizuoti, turi teisę keisti ir skelbti Bundestago pirmininkas, prieš tai informavęs Prezidiumą ir frakcijų pirmininkus.

Oficialiame Bundestago žinyne *Amtliches Handbuch* skelbiami deklaracijų duomenys apie iki kadencijos pradžios vykdytą profesinę veiklą ir veiklos rūšis, kurios buvo vykdytos ar pradėtos vykdyti narystės Bundestage metu ir jos metu galiojančius sandorius. Nurodant už vykdomą ar pradėtą vykdyti kadencijos metu deklaruojamą veiklą gautas pajamas, pateikiama tik jų dydžio kategorija. Iš viso yra 10 tokių kategorijų pagal vienkartinės arba reguliarias mėnesio pajamas:

- 1) nuo 1000 iki 3500 eurų;
- 2) iki 7000 eurų;

⁵⁰ I.L.M - Bekanntmachung der Ausführungsbestimmungen zu den Verhaltensregeln für Mitglieder des Deutschen Bundestages: žiūrėta 2015 08 22 http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/btgo1980anl1abestbek_2013/gesamt.pdf

- 3) iki 15 000 eurų;
- 4) iki 30 000 eurų;
- 5) iki 50 000 eurų;
- 6) iki 75 000 eurų;
- 7) iki 100 000 eurų;
- 8) iki 150 000 eurų;
- 9) iki 250 000 eurų;
- 10) virš 250 0000 eurų.

Jei pajamos buvo gaunamos nereguliariai, nurodoma jų bendra metinė suma.

Pareiga deklaruoti minėtus duomenis neapima deputatų šeimos narių. Visos deklaracijos saugomos Bundestago administracijos tvarkomame duomenų banke. Deklaracijų duomenys ištrinami praėjus penkeriems metams po to, kai baigiasi asmens narystė Bundestage.

Apibendrinus, galima teigti, kad Vokietijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis turi daug privalumų (pvz., aiškiai nustatyta aukščiausias pareigas valstybinėje tarnyboje einančių Bundestago narių privačių interesų deklaravimo tvarka, deklaracijos turinys bei jos pateikimo terminai; apibrėžtas deklaracijų duomenų saugojimo terminas (penkeri metai po kadencijos Bundestage pabaigos); deklaracijų duomenys skelbiami oficialiame Bundestago žinyne ir kt.), tačiau šis modelis neapima visų aukštas pareigas valstybinėje tarnyboje einančių asmenų, pvz., Federalinės vyriausybės narių, teisėjų ir pan., todėl jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelį yra gana ribotos.

2.4. Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį

Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinis reguliavimas įtvirtintas Estijos Kovos su korupcija įstatyme⁵¹. Šiame įstatyme paminėti tik aukščiausias pareigas valstybėje einantys deklaravimo subjektai:

- 1) Estijos prezidentas;
- 2) parlamento nariai;
- 3) vyriausybės nariai;
- 4) teisėjai;

⁵¹ I.L.M - Anti-corruption Act: : žiūrėta 2015 08 22,
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/529012015001/consolide/current>

- 5) vyriausiasis auditorius;
- 6) teisingumo kancleris;
- 7) Estijos Banko valdybos nariai;
- 8) Prezidento tarnybos direktorius;
- 9) parlamento generalinis sekretorius;
- 10) vyriausybės agentūrų vadovai;
- 11) ministerijų generaliniai sekretoriai;
- 12) vyriausybės kanceliarijos direktorius;
- 13) savivaldybių tarybų ir vykdomųjų organų nariai;
- 14) seniūnai;
- 15) savivaldybių agentūrų vadovai (Estijos Kovos su korupcija įstatymo 13 str.).

Pažymėtina, kad tai nėra baigtinis sąrašas asmenų, kuriems taikoma pareiga deklaruoti privačius interesus. Ši pareiga gali būti nustatyta ir kitiems asmenims, jeigu taip nusprendžia tam įgalioti subjektai, pvz., teismo pirmininkas gali nustatyti pareigą deklaruoti interesus teismo tarnautojams, parlamento generalinis sekretorius – parlamento kanceliarijos tarnautojams ir pan. Pagrindinis šios pareigos nustatymo kriterijus yra asmenų atliekamos funkcijos, nes įstatyme tiesiogiai numatyta, kad pareiga deklaruoti interesus galima nustatyti tik tiems asmenims, kurie disponuoja viešaisiais ištekliais, vykdo su teisės pažeidimų kontrole susijusią veiklą, administracines procedūras ir nėra efektyvesnių korupcijos rizikos prevencijos priemonių. Vadinasi, Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus modelis pasižymi vidiniu valstybės institucijų savireguliacijos mechanizmu, kai atitinkamų institucijų vadovai patys sprendžia savo pavaldinių deklaravimo klausimus.

Interesų deklaracija turi būti pateikta per 4 mėnesius nuo išrinkimo ar priėmimo į atitinkamas pareigas dienos arba nuo atitinkamų institucijų vadovų įpareigojimo deklaruoti interesus nustatymo. Vėliau deklaracija teikiama kasmet iki gegužės 31 d. Paliekantys valstybinę tarnybą asmenys turi pateikti deklaraciją praėjus metams po tarnybinių santykių pasibaigimo (Kovos su korupcija įstatymo 12 str.). Deklaracijos pateikiamos centralizuotam deklaracijų registrai (Kovos su korupcija įstatymo 13 str.). Pažymėtina, kad nuo 2014 m. veikia elektroninis privačių interesų deklaracijų registras, kuriam deklaracijos pateikiamos užpildant nustatytas elektronines formas⁵².

Šiuo aspektu paminėtina, kad Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 10 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad: „Valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačių interesų duomenų viešumui užtikrinti Valstybės registru įstatymo nustatyta tvarka steigiamas

⁵² I.L.M - GRECO. Fourth Evaluation Round. Compliance report, Estonia, 8: žiūrėta 2015-08-22, [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/RC%20IV/GrecoRC4\(2015\)1_Estonia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/RC%20IV/GrecoRC4(2015)1_Estonia_EN.pdf)

Privačių interesų registras.⁵³ Atkreiptinas dėmesys, kad privačių interesų registras Lietuvoje neįsteigtas iki šiol, nors minėta įstatymo nuostata įsigaliojo 2008 m. Siekiant įgyvendinti įstatymą, siūlytina Lietuvoje įsteigti privačių interesų registrą, kuris sąveikautų su kitais valstybės registrais ir informacinėmis sistemomis bei užtikrintų dabar veikiančios elektroninės privačių interesų deklaravimo sistemos veiklos tęstinumą.

Pažymėtina, kad interesų deklaracijos turinys labai išsamiai reglamentuojamas (Kovos su korupcija įstatymo 14 str.). Interesų deklaracijoje turi būti nurodomas deklaruojančio asmens:

- 1) nekilnojamasis turtas;
- 2) automobiliai;
- 3) vertybiniai popieriai (nurodant jų emitentus);

4) turimi turtiniai reikalavimai kitų asmenų, išskyrus bankus, atžvilgiu, jeigu jų vertė viršija Vyriausybės nustatyto minimalaus mėnesio atlyginimų dydį bent 4 kartus (nurodant reikalavimų dydį ir skolininkų pavadinimus ar pavardes);

5) turtinės prievolės kitų asmenų atžvilgiu, jeigu jų vertė viršija Vyriausybės nustatyto minimalaus mėnesio atlyginimų dydį bent 4 kartus (nurodant prievolių dydį ir kreditorių pavadinimus ar pavardes);

6) per praėjusius metus gauta tam tikrus įstatymo nustatytus dydžius viršijanti turtinė ir kitokia nauda (jos vertė) bei jos davėjai ir kitiems asmenims suteikta nauda (jos vertė) bei jos gavėjai;

7) per praėjusius metus gautos pajamos, apmokestinamos pajamų mokesčiu, ir per tą patį laikotarpį gautos pajamos bei deklarantui sumokėti dividendai, nurodytini pajamų deklaracijoje.

Svarbu paminėti, kad nurodyti deklaravimo objektai neapribojami Estijos jurisdikcija – turi būti nurodomas ir užsienyje esantis deklaruojančio asmens nekilnojamasis turtas ar automobiliai, turimi užsienio įmonių vertybiniai popieriai, užsienyje išmokėti dividendai ir kt.

Deklaracijoje taip pat turi būti pateikta informacija apie per metus iki deklaracijos pateikimo deklaruojančio asmens vykdytą veiklą už oficialios tarnybos ribų, kuri buvo vykdoma darbo sutarties, paslaugų teikimo sutarties pagrindu arba renkamosiose ar skiriamosiose pareigose, o taip pat veikiant įvairių formų verslo subjektuose, dalyvaujant juridinių asmenų valdymo ar kontrolės organuose, ar apie kitokią papildomą veiklą, jeigu ji atnešė pajamų. Deklaruojantis asmuo turi nurodyti bet kokias kitas aplinkybes, kurios, jo manymu, gali sąlygoti deklaranto oficialių pareigų pažeidimą, neleisti jam veikti nešališkai ir objektyviai ar sukelti korupcijos grėsmę. Deklaruojant bendrojoje nuosavybėje esančius daiktus ir iš tokios nuosavybės kylančias teises bei prievoles, jei

⁵³ „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas“, *Valstybės žinios* 67-1659 1914 (1997) ir 18-431 (2000).

įmanoma, turi būti nurodoma deklaruojančio asmens dalis bendrojoje nuosavybėje. Deklaracijoje be deklarantą identifikuojančių duomenų (pavardė, pareigos, asmens kodas, adresas), taip pat turi būti nurodytos deklaruojančio asmens sutuoktinio, tėvų, žemutinės linijos giminaičių ir bendrą namų ūkį su juo turinčių asmenų pavardės bei asmens kodai ar gimimo datos.

Pažymėtina, kad nepaisant privalomų deklaruoti duomenų gausos, privačių interesų registru pateiktos deklaracijos yra viešos. Viešai neskelbiamas tik deklaranto asmens kodas ir adresas, jo artimųjų pavardės ir asmens kodai. Deklaracijos prieinamos visiems asmenims, kurie identifikuoja save, panaudodami skaitmenines tapatybės korteles, tačiau labai įdomi ir svarbi įstatymo nuostata, kad deklaruojantis asmuo turi teisę gauti iš registro informaciją apie tai, kokie asmenys susipažino su jo pateikta deklaracija (Kovos su korupcija įstatymo 16 str.).

Pažymėtina, kad Estijos Kovos su korupcija įstatymas aiškiai reglamentuoja privačių interesų deklaracijų viešinimo ir saugojimo privačių interesų registre terminus, kai deklaruojantys asmenys nustoja eiti pareigas valstybinėje tarnyboje: deklaracijos yra viešinos 3 metus, o saugomos registre 7 metus pasibaigus tarnybai. Pateikta deklaracija neviešinama, o anksčiau pavišinta deklaracija tampa nevieša, jeigu pasibaigia deklaruojančio pareiga teikti deklaracijas arba jis miršta.

Apibendrinus, galima teigti, kad Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis kai kuriais svarbiais aspektais, pvz., (diskrecijos teisė tam tikros institucijos ar įstaigos vadovui nustatyti pavaldiems asmenims pareigą deklaruoti privačius interesus, išsamus deklaracijos turinio reglamentavimas, aiškiai apibrėžtų deklaracijų viešinimo ir saugojimo terminų nustatymas), laikytinas tinkamu pavyzdžiu tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelį.

2.5. Latvijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį

Dabartinis Latvijos valstybės pareigūnų privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelis įtvirtintas Interesų konflikto valstybės pareigūnų veikloje prevencijos įstatyme⁵⁴. Šio įstatymo taikymo subjektai yra:

- 1) Respublikos Prezidentas;
- 2) Saeimos nariai;

⁵⁴ I.L.M - Law on Prevention of Conflict of Interest in Activities of Public Officials: žiūrėta 2015 08 22, http://www.knab.gov.lv/uploads/eng/on_prevention_of_conflict_of_interest_in_activities_of_public_officials.pdf

3) Ministras pirmininkas, Ministro pirmininko pavaduotojai, ministrai, ministrai ypatingiems pavedimams, parlamento sekretoriai (angl. Parliamentary Secretaries);

4) Respublikos Prezidento kanceliarijos direktorius, jo pavaduotojas, Saeimos kanceliarijos direktorius ir jo pavaduotojai;

5) Respublikos Prezidento patarėjai, konsultantai ir padėjėjai, Ministro pirmininko, Ministro pirmininko pavaduotojų, ministrų ir ministrų ypatingiems pavedimams biurų vadovai;

6) Latvijos banko valdytojas, jo pavaduotojai ir Latvijos banko valdytojų tarybos nariai;

7) valstybės ir savivaldybių institucijų vadovai ir jų pavaduotojai;

8) savivaldybių tarybų nariai;

9) bendrosios ir specializuotos valstybės tarnybos valstybės tarnautojai;

10) teisėjai, prokurorai, notarai ir antstoliai;

11) Nacionalinių ginkluotųjų pajėgų profesinės karo tarnybos kariai ir karinis personalas;

12) įmonių valdybų nariai, atstovaujantys valstybės ar savivaldybių institucijų interesus įmonėse, kuriose valstybei ar savivaldybei priklauso daugiau kaip 50 proc. akcijų;

13) valstybės ar savivaldybių įmonių tarybų ar valdybų nariai;

14) valstybės kontrolierius, ombudsmenas ir jų pavaduotojai ir kt.

Valstybės pareigūnai deklaracijas pateikia Valstybės mokesčių tarnybai elektroniniu būdu, naudodant elektroninę Valstybės mokesčių tarnybos deklaravimo sistemą. Valstybės pareigūnai privačių interesų deklaracijas privalo pateikti kiekvienais metais nuo vasario 15 d. iki balandžio 1 d. Tai yra vadinamosios deklaracijos už einamuosius metus.

Pažymėtina, kad asmenys, pretenduojantys į minėtas pareigas, valstybės pareigūnai, norintys pasitraukti iš valstybinės tarnybos, taip pat asmenys, kurių tarnybos santykiai pasibaigia, taip pat privalo pateikti privačių interesų deklaracijas.

Interesų konflikto valstybės pareigūnų veikloje prevencijos įstatyme gana plačiai reglamentuojamas privačių interesų deklaracijų turinys:

1) deklaruojančiojo vardas, pavardė, asmens kodas ir gyvenamosios vietos adresas, taip pat ir sutuoktinio, tėvų, brolių, seserų ir vaikų vardai, pavardės, asmens kodai ir gyvenamosios vietos adresai bei ryšiai su jais;

2) einamos valstybės pareigūno pareigos; informacija apie kitas užimamas pareigas, taip pat apie su darbo santykiais susijusias sutartis ar įgaliojimus, pagal kuriuos atliekami tam tikri darbai ar funkcijos;

3) informacija apie valstybės pareigūno nuosavybės teise turimą, valdomą ir naudojamą nekilnojamąjį turtą (taip pat turtą, nuomojamą iš kitų asmenų), taip pat nekilnojamąjį turtą, valdomą patikėjimo teise;

4) informacija apie valstybės pareigūno vykdomą individualią verslo veiklą, komercinių įmonių akcijų turėjimą, dalyvavimą įmonių veikloje, taip pat kapitalo dalies, akcijų ir vertybinių popierių turėjimą;

5) informacija apie įregistruotas ir nuosavybės teisę turimas valstybės pareigūno transporto priemones, taip pat apie transporto priemones, kurios yra naudojamos pagal nuomos sutartį;

6) informacija apie grynujų ir negrynujų pinigų santaupas, kurių vertė didesnė negu 20 minimalių mėnesinių algų; informacija apie visų kitų rūšių pajamas gautas deklaravimo laikotarpiu;

7) informacija apie valstybės pareigūno įvykdytus sandorius, jeigu jų vertė didesnė negu 20 minimalių mėnesinių algų, nurodant sandorių dydį ir sandorių šalis;

8) informacija apie gautas paskolas, jeigu jų vertė didesnė negu 20 minimalių mėnesinių algų, nurodant paskolų dydį ir paskolų davėjus;

9) informacija apie suteiktas paskolas, jeigu jų vertė didesnė negu 20 minimalių mėnesinių algų;

10) kita informacija, kurią pageidauja nurodyti deklaruojantis asmuo.

Valstybės ir savivaldybių politikų deklaracijų duomenys viešai skelbiami elektroniniu būdu per vieną mėnesį nuo deklaracijų pateikimo Valstybinei mokesčių tarnybai, o kitų valstybės pareigūnų – per tris mėnesius nuo pateikimo. Deklaracijų duomenys yra vieši, išskyrus valstybės pareigūno deklaracijoje nurodytų giminaičių ar šeimos narių gyvenamosios vietos adresus, asmens kodus bei valstybės pareigūno skolininkų ir kreditorių duomenis. Su viešai neskelbiamais deklaracijų duomenimis gali susipažinti tik deklaracijas tvarkančios institucijos ir pareigūnai, taip pat prokurorai ir kitos teisėsaugos institucijos.

Apibendrinus, galima teigti, kad Latvijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis turi daug privalumų, pvz., (išsamus deklaruojančių subjektų sąrašas, detalus deklaravimo objektų reglamentavimas ir kt.). Svarbus šio modelio bruožas, kurį galėtų receptuoti Lietuva, yra trečiųjų asmenų, kurie nesusiję su valstybine tarnyba, duomenų apsauga, t. y. valstybės pareigūno artimųjų asmenų, kreditorių ir skolininkų duomenys neviešinami, su šiais duomenimis gali susipažinti tik įstatymų įgalios institucijos.

2.6. Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį

Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinis reguliavimas įtvirtintas Seimo ir Senato nario mandato įstatyme⁵⁵ ir Viešas funkcijas vykdančių asmenų ekonominės veiklos ribojimo įstatyme⁵⁶.

Seimo ir Senato nario mandato įstatymas reglamentuoja parlamento narių pareigą deklaruoti privačius interesus. Pagal šio įstatymo 35a straipsnį parlamente yra įsteigtas viešas interesų registras, kuriam turi būti pateikti metiniai duomenys apie:

- 1) parlamento narių ir jų sutuoktinių turimas apmokamas pareigas ir veiklą viešojoje administracijoje ir privačiose institucijose, įskaitant ir profesinę veiklą;
- 2) iš šalies ar užsienio subjektų gautas dovanas, kurių vertė viršija pusę nustatyto minimalaus atlyginimo;
- 3) gautą finansinę paramą asmens vykdomai viešajai veiklai;
- 4) su parlamento nario pareigomis nesusijusias keliones šalyje ir užsienyje, kurias apmokėjo ne jie patys, ne jų darbdavys, fondas ar organizacija, kurių nariais jie yra;
- 5) kitus naudos gavimo atvejus, jei jos vertė viršija pusę nustatyto minimalaus atlyginimo dydžio;
- 6) parlamento narių dalyvavimą fonduose, verslo asociacijose.

Viešas funkcijas vykdančių asmenų ekonominės veiklos ribojimo įstatyme nustatyta kitų valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų (vyriausybės narių, ministerijų ir ministro pirmininko kanceliarijos valstybės sekretorių ir jų pavaduotojų, centrinių institucijų vadovų bei vaivadijų ir vietos savivaldybių (pavietų, gminų) vadovų, jų pavaduotojų, valdybų narių, sekretorių, išdininkų) pareiga deklaruoti interesus. Jie privalo deklaruoti:

- 1) duomenis apie savo užimamas apmokamas pareigas viešose ar privačiose struktūrose;
- 2) gautą materialinę paramą viešajai veiklai;
- 3) iš šalies ar užsienio subjektų gautas dovanas, kurių vertė viršija pusę nustatyto minimalaus atlyginimo;
- 4) su viešosiomis pareigomis nesusijusias keliones šalyje ir užsienyje, kurias apmokėjo ne jie patys, ne jų darbdavys ar politinė partija, fondas ar organizacija, kurių nariais jie yra;
- 5) ir kitą naudą, jei ji gauta ne kaip atlyginimas už užimamas pareigas ar darbą (Viešas funkcijas vykdančių asmenų ekonominės veiklos ribojimo įstatymo 12 str.).

⁵⁵ I.L.M - Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senator (tekst jednolity): žiūrėta 2015 08 22, <http://www.senat.gov.pl/o-senacie/senat-wspolczesny/wybrane-akty-prawne/ustawa-o-wykonywaniu-mandatu/>

⁵⁶ I.L.M - Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r.o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne: žiūrėta 2015-08-22, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19971060679>

Kiekvieną su interesais susijusių duomenų pasikeitimą reikia deklaruoti ne vėliau kaip per 30 dienų. Deklaruojama interesų registrui, kurį tvarko Centrinė rinkimų komisija. Registras yra viešas, jo medžiaga kartą per metus paskelbiama atskiru leidiniu.

Įvertinus minėtas nuostatas, galima teigti, kad Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis nepasižymi ypatingomis teigiamomis savybėmis, todėl jo požymių panaudojimo galimybės tobulinti šios srities teisinį reguliavimą yra gana ribotos.

Apibendrinus visą skyrių, darytinos šios išvados:

1. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis juda deklaruojančių asmenų skaičiaus didėjimo, savireguliacijos ir deklaracijų viešinimo keliu.

2. Išanalizuotų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modeliai nepasižymi tokiais ypatingomis teigiamomis savybėmis, kurios galėtų pasitarnauti tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje, tačiau Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis kai kuriais svarbiais aspektais, pvz., (diskrecijos teisė tam tikros institucijos ar įstaigos vadovui nustatyti pavaldiems asmenims pareigą deklaruoti privačius interesus, išsamus deklaracijos turinio reglamentavimas, aiškiai apibrėžtų deklaracijų viešinimo ir saugojimo terminų nustatymas), laikytinas tinkamu pavyzdžiu tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje.

3. VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ PAREIGOS NUSIŠALINTI TEISINIO REGULIAVIMO MODELIAI IR JŲ POŽYMIŲ PANAUDOJIMO GALIMYBES TOBULINANT LIETUVOS VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ NUSIŠALINIMO INSTITUTĄ

Svarbiausias viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslas – įtvirtinti valdžios institucijų ir jų darbuotojų priimamų sprendimų nešališkumą ir pašalinti net menkiausią galimybę asmeniškai suinteresuotiems asmenims dalyvauti rengiant, svarstant ar priimant šiuos sprendimus.

Privačių interesų turėjimas svarstomų klausimų atžvilgiu kompromituoja tokius sprendimus, rodo konkretaus valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens neprofesionalumą, jam tenkančios atsakomybės nesuvokimą, tarnybinės etikos standartų nesilaikymą, kenkia visos įstaigos, kurioje jis dirba, įvaizdžiui ir pakerta visuomenės pasitikėjimą jai atstovaujančia valdžia ir pačia valstybe. Pareigos nusišalinti nepaisymas pažeidžia įstatymais saugomą viešąjį interesą – visuomenės lūkesčius, kad valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys visus klausimus spręstų tik objektyviai ir nešališkai, t. y. be jokio asmeninio suinteresuotumo.

Pažymėtina, kad pareiga nusišalinti yra viena iš svarbiausių pareigų, dėl kurios nevykdymo nustatoma daugiausiai pažeidimų, todėl šiame skyriuje apžvelgiami Lietuvos ir kai kurių kitų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modeliai ir jų požymių panaudojimo galimybės tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje.

3.1. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis

Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad: „valstybės tarnyboje turi dominuoti viešasis, o ne privatus interesas; valstybės tarnyboje turi būti išvengta viešųjų ir privačių interesų konfliktų, neturi būti sudaroma prielaidų tokiems konfliktams kilti“ (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas konstitucinės justicijos byloje Nr. 33/04⁵⁷).

Viešųjų interesų viršenybei užtikrinti asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje, privalo nešališkai, sąžiningai ir tinkamai atlikti tarnybinės pareigas, teisės aktų nustatyta tvarka vengti interesų konflikto ir elgtis taip, kad nekiltų abejonių, jog toks konfliktas yra (Viešųjų ir privačių

⁵⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas konstitucinės justicijos byloje Nr. 33/04,“ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 27 d. nutarimo Nr. 222 „Dėl kandidato į Vyriausybės atstovus“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Korupcijos prevencijos įstatymo 9 straipsniui,“ *Valstybės žinios* 90-3580, 1914 (2007).

interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai). Šios įstatymų nuostatos suponuoja savanoriškas valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens pastangas pačiam kontroliuoti savo elgesį, o ne laukti išorinių nurodymų iš aukščiau.

LVAT 2013 m. sausio 29 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A143-72/2013⁵⁸ yra pažymėjęs paties valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens prievolę įvertinti kiekvieną konkrečią situaciją tuo aspektu, ar joje galima išvelgti jo privačių interesų konflikto su viešaisiais interesais požymius, t. y. asmuo turi būti sąžiningas, atsakingas ir kritiškas savo atžvilgiu. Tai, LVAT teisėjų kolegijos manymu, galima apibūdinti kaip asmens subjektyvaus tam tikros situacijos vertinimo faktorius. Aptariamoje teisės normoje pateikta nuoroda į interesų konflikto vengimo būdą (asmens išorinio elgesio reglamentavimas, siekiant išvengti abejonių dėl galimo interesų konflikto) yra blanketinio pobūdžio ir nukreipta į specialųjį, detalesnį, įstatymo specialiojoje dalyje (ir kitų teisės aktų) nustatytą asmens elgesio reglamentavimą, siekiant prevenciškai išvengti galimo interesų konflikto. Tai, LVAT teisėjų kolegijos nuomone, galima vertinti kaip objektyvaus asmens elgesio faktorius. LVAT šioje byloje konstatavo, kad paminėtas asmens subjektyvaus tam tikros situacijos vertinimo faktorius nėra absoliučiai priklausantis tik nuo jo tam tikrų faktinių aplinkybių suvokimo, jo sąžiningumo ir atsakingumo sau ir visuomenei laipsnio. Šio faktoriaus taikymas taip pat yra sietinas su įstatymo bendrosiose nuostatose pakankamai aiškiai ir vienareikšmiškai suformuluotais sąvokų „privatūs interesai“, „viešieji interesai“, interesų konfliktas“, „asmeninis suinteresuotumas“ apibūdinimais, kurie (jo nustatymo kriterijai, vertinant konkrečią situaciją) laikytini žinomais įstatymo taikymo subjektams ir kuriais šie subjektai privalo vadovautis, sprenddami klausimą, ar jų konkretūs veiksmai gali sukelti paminėtas abejones ir patį interesų konfliktą.

Šiuo aspektu paminėtina, kad Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas interesų konfliktą apibrėžia kaip situaciją, kai asmuo, atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, privalo priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais (2 str. 4 d.). Privatūs valstybės tarnyboje dirbančio asmens interesai suprantami kaip jo ar jam artimo asmens asmeninis turtinis ar neturtinis suinteresuotumas, galintis turėti įtakos sprendimams atliekant tarnybines pareigas (2 str. 2 d.). Asmeninis suinteresuotumas apibrėžiamas kaip valstybės tarnyboje dirbančio asmens (ar jam artimo asmens) moralinė skola, moralinis įsipareigojimas, turtinė ar neturtinė nauda ar kitas panašaus pobūdžio interesas (2 str. 6 d.).

⁵⁸ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-72/2013,“ prieiga per internetą:
file:///C:/Users/User/Downloads/lvat_apzvalga_2013-01.pdf

Įvertinus šias nuostatas, galima pritarti LVAT pozicijai, kad aiškinant interesų konflikto situacijos ir pareigos nusišalinti nevykdymo sampratą reikia remtis ne tik minėto įstatymo 2 straipsnyje pateiktomis sąvokų „interesų konfliktas“, „privatūs interesai“ apibūdinimais, bet ir apdairumo, protingumo bei akivaizdumo kriterijais. Interesų konflikto situacijos atsiradimo hipotetiškumas negali būti laikomas absoliučiu, t. y. analizuojant tokios situacijos atsiradimo tikimybę, kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinamos konkrečios tik šią situaciją charakterizuojančios faktinės aplinkybės, leidžiančios daryti (arba paneigti) išvadą, kad tikimybė atsirasti su atitinkamais asmenimis sietinam interesų konfliktui yra reali (pvz., 2009 m. liepos 21 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A143-873/2009⁵⁹).

Įstatymų leidėjas aptariamo Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo trečiajame skirsnyje „Reikalavimai asmenims, dirbantiems valstybinėje tarnyboje“ numatė atitinkamas teises priemones (pareigas, apribojimus, draudimus), kurių turi laikytis valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, kad visuomenei nekiltų jokių abejonių dėl valstybinėje tarnyboje priimamų sprendimų nešališkumo ir skaidrumo. Viena iš svarbiausių interesų konflikto išvengimo priemonių – pareiga nusišalinti ir jos įgyvendinimo mechanizmas – reglamentuojamas minėto įstatymo 11 straipsnio 1 ir 2 dalyse:

„1. Asmeniui, dirbančiam valstybinėje tarnyboje, draudžiama dalyvauti rengiant, svarstant ar priimant sprendimus arba kitaip paveikti sprendimus, kurie sukelia interesų konfliktą.

2. Prieš pradėdant tokio sprendimo rengimo, svarstymo ar priėmimo procedūrą arba pačios procedūros metu asmuo, dirbantis valstybinėje tarnyboje, privalo informuoti savo tiesioginį vadovą ar institucijos vadovo įgaliotą atstovą ir asmenis, kurie kartu dalyvauja sprendimo rengimo, svarstymo ar priėmimo procedūroje, apie esamą interesų konfliktą ir nusišalinti nuo dalyvavimo tolesnėje procedūroje. Institucijos vadovas ar jo įgaliotas atstovas motyvuotu rašytiniu sprendimu gali nepriimti pareikšto nusišalinimo ir įpareigoti asmenį dalyvauti tolesnėje procedūroje.“⁶⁰

Aiškindamas minėtas teises normas, LVAT pažymėjo, kad: „pirmoje dalyje nustatytas draudimas nėra absoliutus. Tačiau jo taikymo išimtis, nustatyta straipsnio antroje dalyje (esant situacijai, kai institucijos vadovas ar jo įgaliotas atstovas nepriima pareikšto nusišalinimo ir įpareigoja asmenį dalyvauti tolesnėje procedūroje), yra suponuojama dviejų aplinkybių visumos: pirma, to, kad suinteresuotas asmuo savo iniciatyva aiškiai ir nedviprasmiškai pareiškia, kad dėl tam tikrų priežasčių laiko negalimu dalyvavimą tolesnėje administracinio sprendimo procedūroje, antra,

⁵⁹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. liepos 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-873/2009“, prieiga per internetą:

<http://www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika>

⁶⁰ „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas“, *Valstybės žinios* 67-1659, (1997), 18-431 (2000).

yra aiškus ir vienareikšmiškai išreikštas šio asmens vadovo ar jo įgalioto atstovo įpareigojimas asmeniui dalyvauti tolesnėje administracinio sprendimo procedūroje⁶¹.

Tai reiškia, kad valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo negali spekuliuoti nusišalinimo pareiga, ji yra imperatyvi ir tik institucijos vadovas ar jo įgaliotas atstovas, taip pat asmenys, kurie kartu su nusišalinti ketinančiu asmeniu dalyvauja sprendimo rengimo, svarstymo ar priėmimo procedūroje, motyvuotu rašytiniu sprendimu gali nepriimti pareikšto nusišalinimo ir įpareigoti jį dalyvauti tolesnėje procedūroje.

LVAT praktikoje laikomasi gana griežtos pozicijos, kad Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte ir 11 straipsnio 1, 2 dalyse numatytam nešališkumo pažeidimui kvalifikuoti pakanka nustatyti, jog priimant sprendimą asmuo nepasielgė taip, kad nekiltų abejonių, jog egzistuoja interesų konfliktas. Konfliktą kelia asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, galimas šališkumas priimant sprendimus, jo teigiamas ar neigiamas nusistatymas, todėl jis, priimdamas sprendimus, privalo vengti net šališkumo regimybės. Toks teisės aiškinimas grindžiamas Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 1 straipsnyje numatyta šio įstatymo paskirtimi – įtvirtinti priimamų sprendimų nešališkumą (Žr.: 2011 m. lapkričio 28 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A261-3154/2011, 2012 m. sausio 16 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A556-30/2012, 2012 m. rugsėjo 6 d. LVAT sprendimą administracinėje byloje Nr. A662-2728/2012, 2012 m. rugsėjo 11 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A146-2624/2012, 2012 m. gruodžio 11 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A552-3125/2012, 2013 m. kovo 6 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A525-518/2013, LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 10 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A525-998/2013, 2014 m. kovo 28 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A858-106/2014, 2014 m. spalio 22 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A525-1394/2014, 2014 m. lapkričio 24 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A438-1334/2014, 2014 m. lapkričio 24 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A438-1339/2014, 2014 m. lapkričio 27 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A602-915/2014 ir kt.).

Paminėtina, kad tariamo ir potencialaus interesų konflikto, kaip regimybės standarto, problema nėra nauja. Interesų konflikto regimybės standartas, draudžiantis veikti taip, kad susidarytų išpūdis, jog tarnyba naudojama privatiems tikslams, pirmą kartą suformuluotas 1965 m. Jungtinių Amerikos Valstijų Prezidento L. Johnsono nutarime Nr. 11222 „Dėl valdžios tarnautojų ir darbuotojų etiško elgesio standartų“. 1996 m. Kanados Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad

⁶¹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-72/2013,“ prieiga per internetą:

file:///C:/Users/User/Downloads/lvat_apzvalga_2013-01.pdf

net įspūdis apie galimą valstybės tarnautojo interesų supainiojimą daro tokią pačią žalą demokratiniam procesui, kaip ir tikras interesų konfliktas. 1999 m. JAV Aukščiausias Teismas taip pat pažymėjo, kad teismai tikisi, kad tarnautojų elgesys bus pavyzdys visuomenei, o visuomenė nori, kad tarnautojai vengtų netgi įspūdžio apie netinkamą elgesį.

Įvertinus šias istorines paraleles, darytina išvada, kad visuomenės nuomonė yra vienas iš tinkamiausių kriterijų vertinant atskiro valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens elgesį nešališkumo principo požiūriu, t. y. svarbus ne tik paties asmens savikritiškas savo elgesio vertinimas, bet ir visuomenės interesas, kad šio asmens sprendimai būtų priimti be jokio asmeninio suinteresuotumo. Minėta, kad nemažai nešališkumo principo pažeidimų padaroma iš nežinojimo, neturėjimo su kuo pasitarti ir pan., todėl kiekvienam valstybinėje tarnyboje dirbančiam asmeniui labai svarbu gerai išmanyti pareigos nusišalinti teisinio reglamentavimo įgyvendinimo praktiką.

Šiuo aspektu paminėtina 2013 m. birželio 10 d. LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A525-998/2013, kuri turi didelę reikšmę aiškinant bei taikant Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 11 straipsnio nuostatas. Šioje LVAT nutartyje apibendrinama ankstesnė LVAT praktika šioje srityje, akcentuojant toliau nurodytus aspektus.

Pirmiausia, išplėstinė LVAT teisėjų kolegija išryškino skirtumą tarp aplinkybių, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas (kurias privalu deklaruoti), ir kilusios konfliktinės situacijos (kuriose privalu nusišalinti): „aplinkybės, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas, pačios savaime dar nereiškia interesų konflikto buvimo. Jos apibūdina tam tikrą bendrą asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, padėtį (jo turėtus ar esamus santykius su kitais asmenimis, dalyvavimą netarnybinėje veikloje, sudarytus sandorius ar pan.) ir savo esme yra tik prielaidos interesų konfliktui kilti. Tačiau valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens tarnybinėje veikloje atsiradus tam tikroms, konkrečioms šios veiklos vykdymo aplinkybėms (atsiradus reikalui parengti ar priimti tam tikrą konkretų sprendimą, gavus tam tikrą konkretų pavedimą ir pan.), minėtos aplinkybės, išreiškiančios prielaidas interesų konfliktui kilti, kartu su minėtomis konkrečiomis tarnybinės veiklos aplinkybėmis virsta interesų konfliktu.“⁶²

Antra, išplėstinė LVAT teisėjų kolegija priminė, kad pareigos nusišalinti nevykdymas yra formalios sudėties pažeidimas. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo tikslai yra prevenciniai, o konstatuoti asmens nešališkumo pažeidimą pakanka identifikuoti formaliuosius viešųjų ir privačių interesų konflikto požymius bei įrodyti, kad asmuo nesiėmė įstatyme numatytų priemonių interesų konfliktui savo veikloje išvengti. LVAT nuomone, vertinant,

⁶² „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-998/2013,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/157738815639964/A-1971-575/2015>

ar buvo padarytas nešališkumo pažeidimas, vadovaujantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnyje nurodytomis taisyklėmis, būtina išsiaiškinti tik tą faktinę aplinkybę, ar asmuo dalyvavo rengiant, svarstant, priimant ar kitaip paveikiant sprendimus (taip pat žr. 2013 m. kovo 6 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A525-518/2013⁶³).

Trečia, LVAT teisėjų kolegija akcentavo, kad nešališkumo pažeidimui konstatuoti nėra būtina įrodyti, kad asmuo pasiekė norimą rezultatą, užtenka to, kad jis nevykdė minėto įstatymo 11 straipsnyje nustatytų reikalavimų. 2013 m. vasario 21 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A602-230/2013 LVAT nurodė, kad: „Įstatymų leidėjas, drausdamas asmenims, dirbantiems valstybinėje tarnyboje, dalyvauti rengiant, svarstant ar priimant sprendimus, dėl kurių atsiranda interesų konfliktas, aiškiai apibrėžė, kokių priemonių ir kokia tvarka turi imtis asmuo, siekdamas išvengti interesų konflikto situacijos“⁶⁴. Vadinasi, nešališkumo pažeidimui konstatuoti nėra būtina įrodyti, kad valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo realizavo savo privačius interesus viešųjų interesų sąskaita, užtenka to, kad jis nevykdė įstatymo reikalavimų, o aplinkybė, ar asmuo pasiekė trokštamą rezultatą, nėra teisiškai reikšminga (taip pat žr. 2012 m. rugsėjo 11 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A146-2624/2012⁶⁵).

Be to, LVAT yra pasisakęs, kad vien asmens dalyvavimas svarstant klausimą, susijusį su jo privačiais interesais, ir nepranešimas kitiems šiame svarstyme dalyvaujantiems asmenims apie esamą interesų konfliktą, pažeidžia įstatymo reikalavimus (žr. 2008 m. spalio 9 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A756-1945/2008⁶⁶). Šiuo aspektu pažymėtina (ypatingai tai aktualu savivaldybių tarybų veikloje), kad aplinkybė, ar asmens, patekusio į intereso konflikto situaciją, balsas buvo lemiamas priimant ar nepriimant atitinkamą sprendimą neturi teisinės reikšmės (žr. 2012 m. sausio 23 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A146-101/2012⁶⁷).

Taip pat paminėtina, kad interesų konfliktą kelia tiek palankus, tiek ir nepalankus asmens nusistatymas svarstomo klausimo atžvilgiu (žr. 2013 m. kovo 6 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A525-518/2013⁶⁸). Be to, būtina atkreipti dėmesį, kad įstatymas nenumato jokių išimčių, kuomet asmuo, dirbantis valstybinėje tarnyboje, neprivalėtų informuoti savo tiesioginį vadovą ar institucijos vadovo įgaliotą atstovą ir asmenis, kurie kartu dalyvauja sprendimo rengimo, svarstymo

⁶³ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-518/2013,“ prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=LITEKO.06BC902C179B>

⁶⁴ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A602-230/2013,“ prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika>

⁶⁵ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-2624/2012,“ prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/rs/.../TAK/.../8f28e17f069d7c3cefdfeb93ea4e64d4/>

⁶⁶ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. spalio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-1945/2008,“ Administracinių bylų praktika Nr. 16 (2012): 287-292, prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika>

⁶⁷ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-101/2012,“ prieiga per internetą: eteismai.lt/byla/66697124319733/A-525-998-13

⁶⁸ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-518/2013,“ prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=LITEKO.06BC902C179B>

ar priėmimo procedūroje, apie esamą interesų konfliktą ir nusišalinti nuo dalyvavimo tolesnėje procedūroje. Iliustruojantis pavyzdys – 2012 m. rugsėjo 6 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A662-2728/2012⁶⁹, kurioje pareiškėjas teigė, kad priimant bendro pobūdžio norminį teisės aktą nėra galimas interesų konfliktas. LVAT šioje byloje sutiko, kad priimant bendro pobūdžio teisės aktus galimi atvejai, kai dauguma savivaldybės tarybos narių atsiduria interesų konflikto situacijoje, tačiau ši aplinkybė nepašalina jų pareigos nusišalinti įstatymo nustatyta tvarka. Šiuo atveju asmeniui, potencialiai atsiduriusiam interesų konflikto situacijoje ir siekiančiam paneigti įstatymo pažeidimą, tenka įrodinėjimo našta (onus probandi), t. y. jis privalo pateikti objektyvius duomenis, paneigiančius teisiškai reikšmingas aplinkybes. Tai reiškia, kad asmuo kiekvienoje situacijoje gali įrodinėti, kad jo privatus interesas yra visiškai nežymus ir nereikšmingas, dėl ko jis objektyviai negalėjo turėti įtakos sprendimams atlikdamas tarnybines pareigas, tačiau tam būtina pateikti objektyvius duomenis, paneigiančius privataus intereso buvimą (taip pat žr. 2013 m. birželio 10 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A525-998/2013⁷⁰).

Nešališkumo pažeidimų praktikoje yra keletas prieštaringų atvejų, kuomet valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, atlikę savo pareigas viešojo intereso labui, buvo pripažinti pažeidusiais Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 3 str. 1 d. 2 p. ir 11 str. 1, 2 d. reikalavimus, pvz., įstaigos vadovas, gavęs teisėsaugos institucijos pavedimą, atliko įstaigos prie ministerijos veiklos patikrinimą, kurio metu nustatyta Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimų. Tyrimo metu paaiškėjo, kad tarp įstaigos ir įstaigos prie ministerijos vadovo dukters yra kilęs privataus pobūdžio ginčas, kuris nagrinėjamas teisme. VTEK 2013 m. gegužės 28 d. sprendimu Nr. KS-49 „Dėl Žydrūno Plytniko“⁷¹ pripažino, kad įstaigos vadovas pasielgė netinkamai. Pasak VTEK, įstaigos vadovas negalėjo išlikti objektyvus ir nešališkas tikrintos įstaigos atžvilgiu, nes teisme buvo nagrinėjamas jo privataus pobūdžio ginčas su tikrintos įstaigos vadovu, todėl jis turėjo savo tiesioginiam vadovui pranešti apie kilusį interesų konfliktą ir nusišalinti nuo sprendimų, susijusių su minėta įstaiga, priėmimo (LVAT 2014 m. spalio 22 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A-525-1394/2014⁷² patvirtino VTEK poziciją).

Pažymėtina, kad 2012 m. gruodžio 30 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas minėtą VTEK sprendimą pripažino neteisėtu, remdamasis šiais argumentais:

⁶⁹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A662-2728/2012,“ prieiga per internetą: www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika

⁷⁰ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-998/2013,“ prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/1767/2013_metinis_pranesimas.pdf

⁷¹ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2013 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. KS-49 „Dėl Žydrūno Plytniko,“ prieiga per internetą: www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/

⁷² „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. spalio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-1394/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/148159551138953/A-525-1394-14>

1) nešališkumo pažeidimas gali būti konstatuotas tik pripažinus, kad asmuo veikė esant aplinkybėms, kurios sukelia interesų konfliktą, t. y. turėdamas asmeninį (ar jam artimo asmens) turtinį ar neturinį suinteresuotumą;

2) šių aplinkybių vertinimas negali būti grindžiamas prielaidomis, nerealiomis ir mažai tikėtinomis, hipotetinėmis išvadomis ir spėliojimais apie valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens galimai turėtą ar ateityje būsiantį suinteresuotumą;

3) įstaigos prie ministerijos patikrinimas niekaip neįtakoja teismo, kuriame nagrinėjamas minėtas privataus pobūdžio šalių ginčas, sprendimo;

4) VTEK pažeidė tyrimo pradėjimo ir atlikimo terminus.

5) viena VTEK narė pažeidė nešališkumo reikalavimą, nes iki VTEK sprendimo priėmimo apskundusi minėtą valstybės įstaigos vadovą Respublikos Prezidentei ir Seimo kontrolieriui, pati galėjo turėti neigiamą išankstinį subjektyvų požiūrį svarstomo asmens atžvilgiu⁷³.

Atsižvelgdami į minėtus argumentus, manytume, kad įstaigos vadovas šioje situacijoje pasielgė tinkamai. Kitas valstybės įstaigos vadovas, gavęs teisėsaugos institucijos pavedimą, būtų priėmęs analogišką sprendimą, nes kaip paaiškėjo vėliau, Viešųjų pirkimų tarnybos atliktas patikrinimas atskleidė neracionalų valstybės lėšų naudojimą Generalinės miškų urėdijos, kaip juridinio asmens, viešuosiuose pirkimuose, kurie niekaip nesusiję su šios įstaigos vadovu ar jo dukters privataus pobūdžio ginču, t. y. Generalinė miškų urėdija už 12,6 mln. eurų (43,6 mln. litų) įsigijo antžemines automatines miško gaisrų stebėjimo sistemas, kurias įdiegė 24 – iose miškų urėdijose ir Kuršių nerijos nacionaliniame parke, tačiau kameros neveikia taip, kaip turėtų, ir dėl to, Nacionalinė mokėjimo agentūra prašo dalį pinigų, kurie gauti iš ES fondų, grąžinti.

Įvertinus minėtas aplinkybes, svarstyti galimybė pasiūlyti įstatymų leidėjui nustatyti išimtis, kuomet valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo galėtų nevykdyti pareigos nusišalinti, pvz., teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas, kaip atsakomybę už šios pareigos nevykdymą šalinanti atsakomybė; būtinasis reikalingumas, kai reikia pašalinti kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis; kai pareigos nusišalinti vykdymas yra nepagrįstas viešojo intereso požiūriu, atsižvelgiant į vietos savivaldos specifiką ir kt.

Šiuo aspektu pažymėtina, kad įstatymų leidėjas bandė išspręsti šią problemą naujoje Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo redakcijoje, kuri įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d. Šio įstatymo 11 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad: „Institucijos vadovas ar jo įgaliotas atstovas arba kolegiali valstybės ar savivaldybės institucija, vadovaudamiesi Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos patvirtintais kriterijais, motyvuotu rašytiniu sprendimu gali nepriimti

⁷³ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. gruodžio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4245-171/2013,“ prieiga per internetą: eteismai.lt/byla/268227687343490/I-4245-171/2013

pareikšto nusišalinimo ir įpareigoti asmenį dalyvauti toliau rengiant, svarstant ar priimant sprendimą. Duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo elektroninėmis priemonėmis per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos pateikiami Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai jos nustatyta tvarka.⁷⁴ Tai reiškia, kad bet kuriam valstybinėje tarnyboje dirbančiam asmeniui visais atvejais išlieka pareiga nusišalinti, tačiau subjektas, kuriam pateiktas nusišalinimas, vadovaudamasis VTEK patvirtintais kriterijais, motyvuotu rašytiniu sprendimu gali nepriimti pareikšto nusišalinimo ir įpareigoti asmenį dalyvauti toliau rengiant, svarstant ar priimant sprendimą.

2016 m. sausio 27 d. VTEK sprendimu Nr. KS-8⁷⁵ patvirtino šiuos valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens pareikšto nusišalinimo nepriėmimo kriterijus:

1) institucijos vadovo ar jo įgalioto atstovo, arba kolegialios valstybės ar savivaldybės institucijos vertinimu asmens, pareiškusio nusišalinimą, nurodytos aplinkybės nėra pakankamas pagrindas interesų konfliktui kilti;

2) priėmus valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens pareikštą nusišalinimą neliktų galimybių priimti sprendimą;

3) svarstomas klausimas susijęs su institucijų, įstaigų, įmonių ar bendrovių viešosiomis paslaugomis (pvz., švietimo, sveikatos priežiūros, telekomunikacijų, šilumos energijos, vandens tiekimo, komunalinėmis ir pan.), kuriomis naudojasi valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo ar jo artimi asmenys, išskyrus atvejus, kai: priėmus sprendimą šie asmenys tokiomis paslaugomis naudotųsi išskirtinėmis sąlygomis ir pasiūlymais, suteiktais dėl asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, einamų pareigų arba nagrinėjamas klausimas akivaizdžiai ir tiesiogiai susijęs su valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens ar jam artimų asmenų privačiais interesais.

Be to, minėtas įstatymas reikalauja, kad duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo elektroninėmis priemonėmis per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos pateikiami VTEK jos nustatyta tvarka. Šios įstatymo nuostatos vertintinos teigiamai, nes praktikoje kartais pasitaiko atvejų, kai atskiros institucijos ir institucijų vadovai (ypač vietos savivaldos lygmenyje) piktnaudžiauja nenušalinimo institutu.

VTEK narys V. Kanapinskas⁷⁶ teigia, kad VTEK dažnai, net ir dėl formalių nešališkumo pažeidimų tenka atlikti tyrimus, kur faktai vertinami nevienodai, tiems patiems faktams gali būti

⁷⁴ „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas“, *Valstybės žinios* 67-1659 1914 (1997) ir 18-431 (2000).

⁷⁵ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2016 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. KS-8“, „Dėl kriterijų valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens pareikštam nusišalinimui nepriimti patvirtinimo“, TAR, 2016-02-03, Nr. 2209.

⁷⁶ Virginijus Kanapinskas, „Administracinė ir tarnybinė (drausminė) atsakomybė už viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje pažeidimus: kai kurie probleminiai aspektai“, *Jurisprudencija, Mokslo darbai*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 21(3), (2014): 784-802.

taikoma ne viena, o kelios skirtingos teisės normos, kurių prasmė nėra pakankamai aiški ir ji gali būti aiškinama ir taikoma nevienodai, pvz., savivaldybės „X“ tarybos narys dalyvavo tarybos posėdyje priimant sprendimą dėl savivaldybės „X“ biudžeto, įskaitant ir savo kitos darbovietės „Y“ biudžeto. Atrodytų, kad tai akivaizdus teisės normos taikymo atvejis (pažeidimas), bet ši kasdieninė situacija gali išsirutulioti į sudėtingą teisinį konfliktą, kurį reikės spręsti VTEK. Taigi, iš pažiūros paprasta situacija gali tapti sudėtinga. Šiuo požiūriu gali pasitarnauti geras LVAT praktikos išmanymas. LVAT yra pabrėžęs, kad nurodytų teisės normų kontekste yra reikšminga intereso sąvoka. Intereso sąvokos tinkamas įvertinimas suteikia teisę tinkamai kvalifikuoti ginčo santykius. Todėl privalu nustatyti, ar valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo tam tikroje situacijoje turėjo bet kokį interesą. Intereso faktui patvirtinti būtina nustatyti visumą duomenų, kuriais remiantis būtų galima konstatuoti tokio intereso buvimą (pvz., 2007 m. lapkričio 5 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A18-956/2007⁷⁷).

Vėlesnėje praktikoje LVAT sustiprino šią poziciją ir nurodė, jog: „Komisija, pripažindama, kad valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo veikė interesų konflikto situacijoje, kiekvienu atveju turi aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyti, kokios faktinės aplinkybės patvirtina asmens turėtą turtinį ar neturtinį suinteresuotumą. Šių aplinkybių vertinimas negali būti grindžiamas prielaidomis, nerealiomis ar mažai tikėtinomis hipotetinėmis išvadomis ir spėliojimais apie valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens galimai turėtą ar ateityje būsiantį suinteresuotumą (žr. 2014 m. balandžio 3 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A442-1009/2014⁷⁸). Vadinasi, kvalifikuojant nusišalinimo pareigos nevykdymo pažeidimą kiekvienu atveju turi būti nustatytas ne menamas ar galimas, o tiesioginis ir akivaizdus interesų konfliktas, o įstatymas negali būti aiškinamas pernelyg plačiai, nes daugeliu atveju jo vykdymas taptų neįmanomas.

Įvertinus nešališkumo principo pažeidimų praktiką, galima teigti, kad:

- 1) įstatymo tikslai yra prevenciniai, jo pažeidimai formalūs, todėl nešališkumo pažeidimui konstatuoti nebūtina nustatyti, kad asmuo pasiekė norimą rezultatą;
- 2) aplinkybė, kad asmens, patekusio į interesų konflikto situaciją, balsas nebuvo lemiamas nėra reikšminga, nes vien suinteresuoto asmens dalyvavimas gali turėti įtakos nešališko sprendimo priėmimui;
- 3) interesų konfliktą lemia tiek teigiamas, tiek ir neigiamas asmens nusistatymas;
- 4) bendro pobūdžio norminio teisės akto atveju taip pat galimas interesų konfliktas, kilus abejonėms dėl asmens elgesio įrodinėjimo našta tenka asmeniui;

⁷⁷ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A18-956/2007,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/7128328236389/A-143-873-09>

⁷⁸ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A442-1009/2014,“ prieiga per internetą: <file:///C:/Users/User/Downloads/lvat%20praktikos%20ap%C5%BEvalga%202014%2004%2001%20-%202014%2004%2030.pdf>

5) nešališkumo pažeidimas gali būti konstatuotas tik pripažinus, kad asmuo veikė esant aplinkybėms, kurios sukelia interesų konfliktą, t. y. turėdamas asmeninį (ar jam artimo asmens) turtinį ar neturinį suinteresuotumą;

6) šių aplinkybių vertinimas negali būti grindžiamas prielaidomis, nerealiomis ir mažai tikėtinomis, hipotetinėmis išvadomis ir spėliojimais apie valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens galimai turėtą ar ateityje būsiantį suinteresuotumą, t. y. interesų konfliktas turi būti tiesioginis ir akivaizdus.

Pažymėtina, kad nešališkumo principo valstybinėje tarnyboje užtikrinimas nėra tik pačio valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens reikalas, nes Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo įgyvendinimo kontrolę atlieka ne tik VTEK, bet ir valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų vadovai ar jų įgalioti atstovai.

VTEK, siekdama padėti minėtų įstaigų vadovams atlikti įstatymo įgyvendinimo kontrolę, 2009 m. kovo 26 d. priėmė specialią rezoliuciją⁷⁹, kurioje patariama:

- 1) spręsti tarnyboje pavaldžių asmenų nušalinimo klausimus;
- 2) kontroliuoti ir prižiūrėti, kad pavaldūs asmenys nustatyta tvarka ir terminais pildytų ir teiktų privačių interesų deklaracijas;
- 3) parengti ir teikti išankstines rašytines rekomendacijas, kaip valstybės tarnautojai privalo elgtis kiekvienu konkrečiu atveju siekdami išvengti interesų konfliktų, bei VTEK pavedimu arba esant pagrindui įtardami, kad asmuo galėjo pažeisti minėto įstatymo nuostatas, savarankiškai inicijuoti šio asmens tarnybinį patikrinimą ir įvertinti jo veiksmų atitiktį įstatymo reikalavimams.

Minėta, kad valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų vadovai privalo atlikti ne tik kontrolės, bet ir prevencijos funkcijas, todėl kiekvienas įstaigos vadovas turėtų žinoti pavaldžių tarnautojų privačių interesų deklaracijų duomenis, kad galėtų jiems tinkamai paskirstyti užduotis ar nušalinti nuo tam tikrų užduočių atlikimo. Atsižvelgiant į tai, kad įstaigų, kuriuose dirba daug žmonių, vadovai fiziškai nepajėgūs vieni atlikti efektyvios privačių interesų deklaracijų duomenų kontrolės funkcijų, į veiksmingos interesų konfliktų prevencijos sistemą, paremtą privačių interesų deklaravimu, privačių interesų deklaracijų duomenų analize ir nešališkumo principo užtikrinimu, būtina įtraukti įstaigų padalinių vadovus ir kitus atsakingus asmenis (atitikties pareigūnus). Šiuo tikslu visų valstybės ar savivaldybės institucijų ir įstaigų vadovai galėtų vadovautis 2008 m. gruodžio 11 d. VTEK sprendimu Nr. KS-118 „Dėl pavyzdinio tarnybinės etikos specialisto (valstybės tarnautojo) pareigybės aprašymo patvirtinimo“ patvirtintu pavyzdiniu tarnybinės etikos

⁷⁹ „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. kovo 26 d. rezoliucija Nr. KS-25,“ „Dėl Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų laikymosi kontrolės vykdymo,“ *Valstybės žinios*, 74-3060, 1914 (2009).

specialisto pareigybės aprašymu, taip pat daugiau interesų konfliktų prevencijos ir kontrolės funkcijų deleguoti atitinkamos įstaigos struktūrinių padalinių vadovams.

Kalbant apie pareigos nusišalinti teisinį reguliavimą, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Respublikos Prezidentui, Seimo ir Vyriausybės nariams, savivaldybių tarybų nariams, teisėjams, prokurorams, ikiteisminio tyrimo pareigūnams ir kitiems pareigūnams, kuriems viešųjų interesų viršenybės užtikrinimo būdai nustatomi jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 11 straipsnio nuostatos taikomos tiek, kiek jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nenustatyti viešųjų interesų viršenybės užtikrinimo būdai (11 str. 6 d.), pvz., Konstitucinio Teismo teisėjas nusišalina ar gali būti nušalintas nuo bylos nagrinėjimo, jeigu:

1) jis yra dalyvaujančių byloje asmenų giminaitis, kai svarstomi paklausimai personaliniais klausimais;

2) jis yra viešai pareiškęs, kaip turi būti išspręsta Konstituciniame Teisme nagrinėjama byla;

3) yra kitų aplinkybių, keliančių pagrįstą abejonių teisėjo nešališkumu.

Prieš bylos nagrinėjimo pradžią teisėjas privalo raštu apie tai pareikšti ir prašyti Konstitucinio Teismo spręsti jo nušalinimo klausimą. Tais pačiais pagrindais ir tvarka motyvuotai nušalinimą gali pareikšti dalyvaujantys byloje asmenys. Jeigu yra pareikštas nušalinimas, Konstitucinis Teismas turi išklausti dalyvaujančių byloje asmenų nuomones. Nusišalinimo ar nušalinimo klausimą Konstitucinis Teismas išsprendžia pasitarimų kambaryje (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo⁸⁰ 48 str.).

Apibendrinus galima teigti, kad Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis jau padarė didelį kokybinį šuolį, tačiau gausi administracinių teismų praktika patvirtina, kad kai kurie asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje (ypač vietos savivaldos lygmenyje), vis dar nesuvokia pareigos nusišalinti reikšmės ir vykdymo tvarkos. Štai vienos savivaldybės meras ir jo nusišalinimo nepriėmęs subjektas nesilaikė įstatymo 11 str. 2–3 d. reikalavimų, nes:

1) savivaldybės mero nusišalinimas pateiktas ne savivaldybės tarybai, bet frakcijoms, priklausančioms savivaldybės tarybos daugumai;

2) savivaldybės mero nusišalinime nenurodytas nusišalinimo pagrindas (motyvas);

3) sprendimas nenušalinti savivaldybės mero yra neteisėtas dėl to, kad šį sprendimą priėmė tokios kompetencijos neturintis subjektas (frakcijų, priklausančių savivaldybės tarybos daugumai, nariai, o ne savivaldybės taryba, kaip reikalauja įstatymas);

⁸⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 6-120 1914 (1993).

4) sprendimas nenušalinti savivaldybės mero yra nemotyvuotas (nurodytas motyvas nepagrįstas teisės aktų (Vietos savivaldos įstatymo) normomis ir faktinėmis sprendimo priėmimo aplinkybėmis, nes savivaldybės tarybos posėdžiui gali pirmininkauti ne tik meras, bet ir mero pavaduotojas);

5) savivaldybės mero sprendimai nenušalinti kitų valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nemotyvuoti (nurodyti motyvai nepagrįsti faktinėmis sprendimo priėmimo aplinkybėmis, pvz., nurodomas nenušalinimo pagrindas, kad nebus kvorumo, nors savivaldybės tarybos posėdyje dalyvauja 24 tarybos nariai) ir neatitinka įstatymo reikalavimų, (pvz., nusišalinimas nepriimamas leidžiant „spręsti“ visus interesų konfliktą keliančius klausimus „dabar ir ateityje“ ir pan.);

6) tokie savivaldybės mero veiksmai neatitinka įstatymo paskirties – užtikrinti priimamų sprendimų nešališkumą ir vertintini kaip piktnaudžiavimas nenušalinimo institutu;

7) savivaldybės vadovui taikomi aukštesni veiklos ir atsakomybės standartai nei eiliniams valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims. Savivaldybės bendruomenė turi pagrįstų lūkesčių, kad savivaldybės institucijų vadovai yra ne tik aukštesnės profesinės kvalifikacijos, bet ir veikia laikydamiesi aukštesnių moralės ir tarnybinės etikos principų;

8) Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas savivaldybių merus, kaip ir kitus valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų vadovus, įpareigoja kontroliuoti, kaip kiti asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje, vykdo šio įstatymo nuostatas (22 str. 1 d. 2 p.). Vadinasi, savivaldybės mero vaidmuo savivaldybės interesų konfliktų vadybos infrastruktūroje yra išskirtinis:

a) veikdamas savivaldybės vardu jis turi reikalauti interesų konfliktų vengimo ir pavaldžių asmenų atsakomybės;

b) diegti tinkamo elgesio modelį savo pavyzdžiu ir taip didinti visuomenės pasitikėjimą valstybine tarnyba.

Nurodyti argumentai leidžia daryti išvadą, kad savivaldybės meras minėto įstatymo kontrolę vykdė netinkamai.

Įvertinus minėtas aplinkybes, siūlytina Vietos savivaldos įstatyme aiškiai reglamentuoti savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimo tvarką įgyvendinant įvairias savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių veiklos formas, t. y. papildyti Vietos savivaldos įstatymą nauju 12¹ straipsniu „Savivaldybės merų ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimas“ ir jį išdėstyti taip:

„1. Savivaldybės meras ar savivaldybės tarybos narys patekęs į situaciją, kai atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, turi priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, susijusį su jo (ar jam artimo asmens) privačiais interesais:

1) prieš pradedant klausimo svarstymą informuoja savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarimo, komiteto ar komisijos posėdžio, dalyvius, savivaldybės tarybos, jos komiteto ar komisijos posėdžio, savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarimo dalyvius apie klausimą, kuris jam kelia interesų konfliktą bei nurodo nusišalinimo pagrindą (motyvą);

2) aiškiai išreikštais veiksmais (jeigu situacija leidžia, – raštu), pareiškia apie nusišalinimą;

3) nusišalinimą pareiškęs asmuo jokia forma nedalyvauja toliau svarstant interesų konfliktą keliantį klausimą bei klausimą dėl nušalinimo priėmimo ar nepriėmimo (jis privalo fiziškai palikti posėdžių salę, kabinetą ar kitą patalpą ir pan.);

4) nusišalinimą pareiškęs asmuo nedelsdamas, bet ne vėliau nei per 7 kalendorines dienas, papildo privačių interesų deklaraciją duomenimis, dėl kurių kilo interesų konfliktas.

2. Savivaldybės meras, sužinojęs apie jam interesų konfliktą keliantį klausimą, nedelsdamas teikia nusišalinimą savivaldybės tarybai (raštu) bei informuoja mero pavaduotoją, kuriam savivaldybės reglamento nustatyta tvarka yra pavesta spręsti klausimus savivaldybės mero nusišalinimo atveju. Savivaldybės mero nusišalinimo klausimas turi būti įtrauktas į artimiausio savivaldybės tarybos posėdžio darbotvarkę, balsavimo rezultatai fiksuojami posėdžio protokole.

3. Savivaldybės tarybos nario nusišalinimą priima:

1) savivaldybės tarybos posėdžio metu – savivaldybės meras, šiam negalint dalyvauti arba nusišalinus, mero pavaduotojas ar laikinai einantis mero pareigas asmuo. Tarybos posėdyje dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole;

2) savivaldybės tarybos komiteto ar komisijos posėdžio metu – atitinkamo posėdžio pirmininkas ar laikinai jo pareigas einantis asmuo. Posėdyje dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole;

3) savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarime – atitinkamos frakcijos ar grupės pirmininkas ar laikinai jo pareigas einantis asmuo. Pasitarime dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole.

4. Savivaldybės mero ar savivaldybės tarybos nario pareikštas nusišalinimas nepriimamas tik išskirtiniais atvejais, motyvuotu sprendimu, vadovaujantis Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos patvirtintais kriterijais. Duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo kartu su svarstyto klausimo balsavimo rezultatais skelbiami savivaldybės interneto svetainėje ir per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos elektroninėmis priemonėmis pateikiami Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai jos nustatyta tvarka.“

Pažymėtina, kad šiuo metu galiojančiame Vietos savivaldos įstatyme (13 str. 10 d.) kalbama tik apie savivaldybės tarybos nario nusišalinimą savivaldybės tarybos posėdyje, todėl pritarus anksčiau išdėstytam pasiūlymui Vietos savivaldos įstatyme aiškiai reglamentuoti savivaldybės mero

ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimo tvarką įgyvendinant įvairias savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių veiklos formas, siūlytina Vietos savivaldos įstatymo 13 straipsnio 10 dalį pripažinti netekusia galios:

~~„10. Tarybos narys savivaldybės tarybos posėdyje prieš pradėdamas svarstyti klausimą, kuris jam sukelia interesų konfliktą, privalo informuoti savivaldybės tarybą apie esamą interesų konfliktą, pareikšti apie nusišalinimą ir, jeigu savivaldybės taryba nusišalinimą priima, jokia forma nedalyvauti toliau svarstant šį klausimą. Savivaldybės taryba gali motyvuotu sprendimu, vadovaudamasi Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos patvirtintais kriterijais, pareikšto nusišalinimo nepriimti ir įpareigoti tarybos narį dalyvauti toliau svarstant šį klausimą. Duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo kartu su svarstyto klausimo balsavimo rezultatais skelbiami savivaldybės interneto svetainėje ir per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos elektroninėmis priemonėmis pateikiami Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai jos nustatyta tvarka.“ (Žr. priedą).~~

Pritarus minėtiems pasiūlymams, savivaldybių taryboms reikės atitinkamai pakeisti savivaldybių tarybų darbo reglamentus.

Įvertinus šiame skyriuje išdėstytas nuostatas, tikslinga bent jau fragmentiškai išanalizuoti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelius kai kuriose kitose ES valstybėse narėse (Prancūzijoje, Vokietijoje, Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje) ir įvertinti jų požymių panaudojimo galimybes tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje.

3.2. Prancūzijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą

Prancūzijos Organinio viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo⁸¹ 2 straipsnyje interesų konfliktas apibrėžiamas kaip bet kuri situacija, kurioje kyla viešųjų interesų ir viešųjų ar privačių interesų prieštaravimas, galintis paveikti nepriklausomą, nešališką ir objektyvų pareigų vykdymą.

Susidarius interesų konflikto situacijai valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareiga nusišalinti įgyvendinama taip:

1) nepriklausomų administravimo institucijų ir nepriklausomų viešųjų institucijų valdymo organų nariai turi nusišalinti nuo posėdžiavimo šiuose organuose (šiuo atveju specialius įgaliojimus šiose institucijose turintys asmenys pakeičiami kitais asmenimis pagal šių institucijų veiklos taisykles);

⁸¹ I.L.M - Constitutional Bylaw no. 2013-906 of 11 October 2013 on transparency in public life (LOI organique n° 2013-906 du 11 octobre 2013 relative à la transparence de la vie publique): žiūrėta 2015-08-27
http://www.montesquieulawreview.eu/mlr2/fulltexts/saoudi_final.pdf

2) vietos valdžios vykdomosios valdžios funkcijas atliekantys asmenys pakeičiami jų įgaliotiniais;

3) asmenys, atliekantys viešosios tarnybos funkcijas ir turintys parašo teisę, turi susilaikyti nuo šios teisės įgyvendinimo;

4) asmenys, atliekantys viešosios tarnybos funkcijas ir veikiantys vadovaujant tiesioginiam vadovui, turi perduoti atitinkamo klausimo sprendimą tiesioginiam vadovui, kuris pagal pavaldinio nusišalinimo pareiškimą ar savo iniciatyva privalo įgalioti kitą sau pavaldų asmenį parengti atitinkamą sprendimą;

5) Aukštosios skaidrumo viešajame gyvenime institucijos nariai neturi teisės dalyvauti asmenų ar organizacijų, kurių atžvilgiu per pastaruosius 3 metus turi ar turėjo tiesioginį ar netiesioginį interesą, veiklos svarstymo, patikrinimo ar kontrolės procedūrose (Organinio viešojo gyvenimo skaidrumo įstatymo 19 str. IV d.).

Atskiruose valstybinės tarnybos segmentuose interesų konfliktų situacijas ir nusišalinimo tvarką reglamentuoja specialiuose teisės aktuose išdėstytos taisyklės, etikos normos ir kt., pvz., Teisėjų etikos įpareigojimų kompendiume (jis taikomas ir prokurorams) nurodyta, kad teisėjai (ir prokurorai) neturi imtis bylų, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su jais pačiais ar jiems artima aplinka. Šiuo atveju patys teisėjai (prokurorai) turi susilaikyti nuo intervencijos į bet kokią procedūrą tokiose bylose, o ne laukti išorinių nurodymų nusišalinti iš aukštesnes pareigas einančių asmenų⁸².

Apibendrinus, galima teigti Prancūzijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis nepasižymi ypatingomis teigiamomis savybėmis, todėl jo požymių panaudojimo galimybės tobulinti šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje yra gana ribotos.

3.3. Vokietijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą

Pagal Bundestago nario teisinio statuso įstatymo⁸³ 44b straipsnį priimtose Elgesio taisyklėse (Reglamento priedas Nr.1)⁸⁴ nustatyta, jog Bundestago nariai, kurių profesinė veikla arba veikla, už kurią jie gauna honorarą, yra susijusi su Bundestago komitete svarstomu klausimu, privalo prieš

⁸² I.L.M - GRECO. Fourth Evaluation Round. Evaluatin report, France, p.41: žiūrėta 2015-08-27, [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4\(2013\)3_France_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4(2013)3_France_EN.pdf)

⁸³ I.L.M - Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder des Deutschen Bundestages (sutr. Abgeordnetengesetz, AbgG): žiūrėta 2015-08-29, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/abgg/gesamt.pdf>

⁸⁴ I.L.M - Anlage 1 - Verhaltensregeln für Mitglieder des Deutschen Bundestages: žiūrėta 2015-08-29, http://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/go_btg/anlage1/245178

svarstymą viešai paskelbti apie turimą privatų interesą (jei toks interesas nėra matomas iš anksčiau oficialiame Bundestago leidinyje paskelbtų duomenų). Bundestago nario viešas privataus intereso deklaravimas užfiksuojama Bundestago komiteto posėdžio protokole. Kai Bundestago nariui neiašku, kaip jis turi elgtis, jis privalo kreiptis į posėdžio pirmininką, kad šis išaiškintų galimus elgesio variantus.

Pažymėtina, kad minėtose Elgesio taisyklėse Bundestago nariams nustatyta tik pareiga viešai deklaruoti privatų interesą, tačiau griežtos pareigos nusišalinti nėra. Tai laikytina teisinio reglamentavimo trūkumu. Kita vertus, įstatymų leidyba yra specifinė, išimtinė parlamento narių veikla, todėl kai kuriose valstybėse, pvz., Estijoje, toks teisinis reglamentavimas yra objektyviai pateisinamas.

Akreiptinas dėmesys, kad kai kuriuose kituose Vokietijos valstybinės tarnybos segmentuose pareiga nusišalinti reglamentuojama griežčiau, pvz., Vokietijos Federacijos Konstitucinio Teismo įstatyme⁸⁵ (18-19 str.) šio teismo teisėjų nusišalinimas ir nušalinimas reglamentuojamas gana išsamiai. Vokietijos Konstitucinio Teismo teisėjas nusišalina ar gali būti nušalintas nuo bylos nagrinėjimo:

1) jei jis buvo ar yra bylos dalyvis arba bylos dalyvio sutuoktinis, tiesioginis giminaitis (iki trečios eilės) ar tiesiogiai susigiminiavęs (iki antros eilės). Bylos nagrinėjimu nelaikomas domėjimasis bylos baigtimi dėl savo šeiminių padėties, profesijos, kilmės, priklausomybės politinei partijai arba dėl kitų panašių bendro pobūdžio aplinkybių;

2) jei toje pačioje byloje jis jau veikė pagal tarnybines ar profesines pareigas, tačiau tokiu veikimu nelaikomas dalyvavimas įstatymų leidybos procedūrose ar mokslinės nuomonės pareiškimas teisės klausimu, kuris gali būti svarbus bylos nagrinėjimo procese.

Jei teisėjui pareiškiamas nušalinimas arba jis pats nori nusišalinti dėl galimo šališkumo, teismas šį klausimą sprendžia pačiam teisėjui nedalyvaujant. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia Konstitucinio Teismo pirmininko balsas. Nušalinimas turi būti motyvuotas. Nušalinamas teisėjas privalo pasisakyti. Į nušalinimo pareiškimą neatsižvelgiama, jeigu jis pateikiamas prasidėjus žodiniam bylos nagrinėjimui.

Panašios teisėjų nusišalinimo taisyklės galioja ir nagrinėjant civilines bylas. Civilinio proceso kodekso⁸⁶ 41 straipsnyje numatyti atvejai, susiję su teisėjų interesų konfliktais ir jų privalomu nušalinimu. Teisėjas privalo proceso šalis informuoti, jei mano, jog esama aplinkybių, dėl kurių jis turėtų būti nušalintas arba kurios galėtų pagrįsti jo šališkumą. Toks neinformavimas

⁸⁵ I.L.M - Gesetz über das Bundesverfassungsgericht (BVerfGG): žiūrėta 2015-08-29, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bverfogg/gesamt.pdf>

⁸⁶ I.L.M - Zivilprozessordnung (ZPO): žiūrėta 2015-08-29, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zpo/gesamt.pdf>

kartu su kitomis aplinkybėmis jau savaime gali tapti pagrindu įtarti jį šališkumu. Be to, teisėjas nuo bylos nagrinėjimo gali būti nušalintas, kai esama pagrindo nepasitikėti jo nešališkumu, ir to pareikalauja viena iš proceso šalių. Dėl nušalinimo sprendžia teismas, teisėjui nedalyvaujant. Analogiško pobūdžio nuostatos įrašytos ir Baudžiamojo proceso kodekse⁸⁷ (22–24 str.).

Apibendrinus, galima teigti Vokietijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis nepasižymi ypatingomis teigiamomis savybėmis, todėl jo požymių panaudojimo galimybės tobulinti šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje yra gana ribotos.

3.4. Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą

Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinis reguliavimas įtvirtintas Estijos Kovos su korupcija įstatyme⁸⁸. Pareiga nusišalinti taikoma visiems pareigūnams. Pareigūnu laikomas fizinis asmuo, užimantis oficialų postą, susijusį su viešųjų pareigų vykdymu, nepriklausomai nuo to, ar tokias pareigas jis vykdo nuolat ar laikinai, atlygintinai ar ne. Pareigūno pareigos gali būti vykdomos tarnybos pagrindu, turint laisvųjų profesijų atstovo statusą, pagal sutartį, esant išrinktu ar pagal paskyrimą (Estijos Kovos su korupcija įstatymo 2 str.).

Pareigūnų pareigos nusišalinti vykdymo pagrindai ir įgyvendinimo mechanizmas nustatyti minėto įstatymo 11 straipsnyje, t. y. pareigūnui draudžiama atlikti veiksmą ar priimti sprendimą, jeigu:

1) veiksmas atliekamas ar sprendimas priimamas dėl pareigūno ar su juo susijusio asmens (susijusiais asmenimis laikomi:

a) pareigūno artimi giminaičiai, sutuoktinis ir jo tėvai bei vaikai;

b) bendrą namų ūkį su pareigūnu turintis asmuo ir bet koks kitas asmuo, kuris ženkliai ir tiesiogiai įtakoja pareigūną už tarnybos ribų ar yra pareigūno įtakojamas už tarnybos ribų ar veikia jo interesais;

c) juridiniai asmenys, kurių bent 10 procentų akcijų priklauso pareigūnui ar su juo susijusiam asmeniui, ir juridiniai asmenys, kuriuose pareigūnas ar minėti susiję fiziniai asmenys užima pareigas valdymo ar kontrolės organuose (Estijos Kovos su korupcija įstatymo 2 str. 7 str.);

⁸⁷ I.L.M - Strafprozeßordnung (StPO): žiūrėta 2015-08-29,
<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf>

⁸⁸ I.L.M - Anti-corruption Act: žiūrėta 2015-08-29,
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/529012015001/consolide/current>

2) pareigūnas žino apie jo ar su juo susijusio asmens ekonominį ar kitokį interesą, kuris gali paveikti jo veiksmą ar sprendimą;

3) pareigūnas žino apie korupcijos pavojų.

Esant bet kuriam iš anksčiau nurodytų atvejų, nuo veiksmo ar sprendimo priėmimo nusišalinti turintis pareigūnas negali pavesti juos atlikti savo pavaldiniams. Jis privalo nedelsiant informuoti apie susidariusią situaciją savo tiesioginį vadovą ar asmenį (instituciją), priimančią sprendimą dėl konfliktinėje situacijoje atsidūrusio pareigūno paskyrimo į pareigas. Šie aukštesni subjektai įvykdo reikalingą veiksmą ar priima sprendimą arba perduoda šią užduotį atlikti kitam pareigūnui.

Įdomu pastebėti, kad procedūriniai pareigūno veiklos apribojimai (pareiga pareigūnui nusišalinti nuo veiksmo atlikimo ar sprendimo priėmimo esant anksčiau nurodytiems pagrindams) turi nemažai įstatyme numatytų taikymo išimčių, pvz.:

1) nusišalinimo pareiga netaikoma įstatymų priėmimui ir dalyvavimui jų priėmimo ar rengime (pagal Estijos Parlamento narių etikos kodeksą, parlamento nariai neturi leisti, kad privatūs interesai įtakotų jų darbą. Jei parlamento narys turi privačių interesų dėl svarstomo įstatymo projekto ir šie interesai neatsispindi jo interesų deklaracijoje, tačiau gali sukelti abejonių dėl objektyvumo ir nešališkumo, tokie interesai turi būti atskleisti prieš atitinkamo įstatymo projekto svarstymą⁸⁹);

2) esant būtinybei ir neatidėliotinais atvejais, kai delsimas atlikti tam tikrą veiksmą ar priimti atitinkamą sprendimą gresia dideliais nuostoliais;

3) kai pareigūno pakeitimas negalimas dėl nustatytus reikalavimus atitinkančių asmenų nebuvimo;

4) savivaldybių agentūrose, jei pareigos nusišalinti taikymas yra nepagrįstas viešojo intereso požiūriu, atsižvelgiant į vietos savivaldos specifiką ir pan.

Apibendrinus, galima teigti, kad Estijos pareigūnų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis kai kuriais svarbiais aspektais, pvz., dėl pareigos nusišalinti vykdymo išimčių, laikytinas tinkamu pavyzdžiu tobulinant Lietuvos šios srities teisinio reguliavimo modelį. Įvertinus minėtas aplinkybes, svarstyta galimybė pasiūlyti Lietuvos įstatymų leidėjui nustatyti išimtis, kuomet valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo galėtų nevykdyti pareigos nusišalinti, pvz., teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas, kaip atsakomybę už šios pareigos nevykdymą šalinanti aplinkybė; būtinasis reikalingumas, kai reikia pašalinti kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis; jeigu pareiškus nusišalinimą, neliktų galimybių priimti sprendimą ir kt.

⁸⁹I.L.M - Good Practice of Members of the Riigikogu: žiūrėta 2015-08-29, http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/02/good_practiceMP.pdf

3.5. Latvijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą

Latvijos valstybės pareigūnų pareigos nusišalinti teisinis reguliavimas įtvirtintas Interesų konflikto valstybės pareigūnų veikloje prevencijos įstatyme⁹⁰. Šiame įstatyme nustatyta, kad valstybės pareigūnai nedelsiant turi raštu informuoti savo tiesioginį vadovą ar kolegialią instituciją apie:

- 1) savo finansinius ar kitus asmeninius interesus, taip pat apie savo giminaičių ar susijusių asmenų finansinius ar kitus asmeninius interesus, susijusius vykdomomis tarnybinėmis pareigomis;
- 2) komercines įmones, kurių dalininkas, akcininkas, partneris, priežiūros, kontrolės ar valdymo organo narys yra valstybės pareigūnas ar jo giminaičiai;
- 3) savo arba giminaičių vykdomą individualią verslo veiklą, kuri yra susijusi su valstybės ar savivaldybių institucijų vykdomais viešaisiais pirkimais, valstybės ar savivaldybių institucijų skiriamu finansavimu ar kreditavimu, išskyrus atvejus, kuomet finansavimas skiriamas atviro konkurso būdu.

Tiesioginis valstybės pareigūno vadovas ar kolegiali institucija, gavusi anksčiau nurodytą valstybės pareigūno informaciją, perduoda atitinkamą užduotį vykdyti kitam valstybės pareigūnui.

Apibendrinus, galima teigti Latvijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis nepasižymi ypatingomis teigiamomis savybėmis, todėl jo požymių panaudojimo galimybės tobulinti šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje yra gana ribotos.

3.6. Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis ir jo požymių panaudojimo galimybės tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą

Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų nusišalinimo institutą reglamentuoja skirtingi teisės aktai. Deputatų etikos principų 4 straipsnyje numatyta, kad Seimo narys turi atskleisti ryšį tarp savo asmeninių interesų ir sprendimų, kuriuos priimant jis dalyvauja, tačiau reikalavimas nusišalinti ir nedalyvauti atitinkamų sprendimų priėmimo procedūrose nenustatytas.

⁹⁰ I.L.M - Law on Prevention of Conflict of Interest in Activities of Public Officials: žiūrėta 2015-08-29, http://www.knab.gov.lv/uploads/eng/on_prevention_of_conflict_of_interest_in_activities_of_public_officials.pdf

Teisėjų nušalinimo nuo bylos nagrinėjimo pagrindai išdėstyti Baudžiamojo proceso kodekso (BPK)⁹¹ 40–42 straipsniuose ir Civilinio proceso kodekso (CPK)⁹² 48, 49 ir 52 straipsniuose. Šiuose įstatymuose nustatyta, kad teisėjai turi nusišalinti, kai:

- 1) teisėjas ar jo sutuoktinis yra bylos šalis;
- 2) teisėjas yra susijęs su bylos šalimi giminystės ar svainystės ryšiais;
- 3) prieš tai jis veikė kaip vienos šalių advokatas ar teisės patarėjas arba kitaip buvo susijęs su šios bylos šalimis.

Teismas gali nušalinti teisėją jo prašymu ar vienos šalių reikalavimu, jei atsiranda pagrįstų abejonių jo nešališkumu. Analogiška nušalinimo tvarka ir pagrindai taikoma ir prokurorams.

Įvertinus minėtas nuostatas, galima teigti Lenkijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis nepasižymi ypatingomis teigiamomis savybėmis, todėl jo požymių panaudojimo galimybės tobulinti šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje yra gana ribotos.

Apibendrinus visą skyrių, darytinios šios išvados:

1. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis jau padarė didelį kokybinį šuolį, tačiau gausi administracinių teismų praktika patvirtina tai, kad kai kurie asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje (ypač vietos savivaldos lygmenyje), vis dar nesuvokia pareigos nusišalinti reikšmės ir vykdymo tvarkos, todėl siūlytina Vietos savivaldos įstatyme aiškiai reglamentuoti savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimo tvarką įgyvendinant įvairias savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių veiklos formas.

2. Įvertinus nešališkumo principo pažeidimų praktiką, galima daryti šias išvadas:

1) įstatymo tikslai yra prevenciniai, jo pažeidimai formalūs, todėl nešališkumo pažeidimui konstatuoti nebūtina nustatyti, kad asmuo pasiekė norimą rezultatą;

2) aplinkybė, kad asmens, patekusio į interesų konflikto situaciją, balsas nebuvo lemiamas nėra reikšminga, nes vien suinteresuoto asmens dalyvavimas gali turėti įtakos nešališko sprendimo priėmimui;

3) interesų konfliktą lemia tiek teigiamas, tiek ir neigiamas asmens nusistatymas;

4) bendro pobūdžio norminio teisės akto atveju taip pat galimas interesų konfliktas, kilus abejonėms dėl asmens elgesio įrodinėjimo našta tenka asmeniui;

⁹¹ I.L.M - Code of Criminal Procedure: žiūrėta 2015-08-29, www.legislationline.org/documents/id/17669

⁹² I.L.M - Kodeks postępowania cywilnego: žiūrėta 2015-08-29, <http://prawo.legeo.pl/prawo/kodeks-postępowania-cywilnego-z-dnia-17-listopada-1964-r/>

5) nešališkumo pažeidimas gali būti konstatuotas tik pripažinus, kad asmuo veikė esant aplinkybėms, kurios sukelia interesų konfliktą, t. y. turėdamas asmeninį (ar jam artimo asmens) turtinį ar neturinį suinteresuotumą;

6) šių aplinkybių vertinimas negali būti grindžiamas prielaidomis, nerealiomis ir mažai tikėtinomis, hipotetinėmis išvadomis ir spėliojimais apie valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens galimai turėtą ar ateityje būsiantį suinteresuotumą, t. y. interesų konfliktas turi būti tiesioginis ir akivaizdus.

3. Išanalizuotų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modeliai nepasižymi tokiais ypatingomis teigiamomis savybėmis, kurios galėtų pasitarnauti tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje, tačiau Estijos pareigūnų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis kai kuriais svarbiais aspektais, pvz., dėl pareigos nusišalinti vykdymo išimčių, laikytinas tinkamu pavyzdžiu tobulinant Lietuvos šios srities teisinio reguliavimo modelį. Įvertinus minėtas aplinkybes, svarstyтина galimybė pasiūlyti Lietuvos įstatymų leidėjui nustatyti išimtis, kuomet valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo galėtų nevykdyti pareigos nusišalinti, pvz., teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas, kaip atsakomybę už šios pareigos nevykdymą šalinanti aplinkybė; būtinasis reikalingumas, kai reikia pašalinti kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis; jeigu pareiškus nusišalinimą, neliktų galimybių priimti sprendimą ir kt.

IŠVADOS

Apibendrinus atlikto tyrimo rezultatus, galima konstatuoti, kad pirmasis magistro baigiamojo darbo teiginys pasitvirtino, antrasis ginamasis teiginys pasitvirtino tik iš dalies. Šiuo pagrindu suformuluotos tokios pagrindinės išvados:

1. Viešųjų ir privačių interesų derinimu valstybinėje tarnyboje siekiama šių tarpusavyje susijusių tikslų:

1) išlaikyti visuomenės pasitikėjimą valstybine tarnyba, kad ji būtų pajėgi garantuoti viešąjį interesą;

2) užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje;

3) tinkamai įgyvendinti valstybinei tarnybai keliamus konstitucinius reikalavimus.

2. Viešųjų ir privačių interesų konfliktai kyla dėl valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų moralinių įsipareigojimų, turtinės ar neturtinės naudos ir dėl kitų panašių priežasčių (pvz., neaiški teisės aktų nuostatų įgyvendinimo tvarka), kai asmuo privalo atlikti tam tikras tarnybines pareigas, kurios užtikrina viešojo intereso įgyvendinimą, tačiau asmens tarnybinė veika susijusi su jo privačiu interesu.

3. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis juda deklaruojančių asmenų skaičiaus didėjimo, savireguliacijos ir deklaracijų viešinimo keliu.

4. Išanalizuotų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modeliai nepasižymi tokiais ypatingomis teigiamomis savybėmis, kurios galėtų pasitarnauti tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje, tačiau Estijos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo modelis kai kuriais svarbiais aspektais, pvz., (diskrecijos teisė tam tikros institucijos ar įstaigos vadovui nustatyti pavaldiems asmenims pareigą deklaruoti privačius interesus, išsamus deklaracijos turinio reglamentavimas, aiškiai apibrėžtų deklaracijų viešinimo ir saugojimo terminų nustatymas), laikytinas tinkamu pavyzdžiu tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje.

5. Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis jau padarė didelį kokybinį šuolį, tačiau gausi administracinių teismų praktika patvirtina tai, kad kai kurie asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje (ypač vietos savivaldos lygmenyje), vis dar nesuvokia pareigos nusišalinti reikšmės ir vykdymo tvarkos, todėl siūlytina Vietos savivaldos įstatyme aiškiai reglamentuoti savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių

nusišalinimo tvarką įgyvendinant įvairias savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių veiklos formas (žr. priedą).

6. Įvertinus nešališkumo principo pažeidimų praktiką, galima daryti šias išvadas:

1) įstatymo tikslai yra prevenciniai, jo pažeidimai formalūs, todėl nešališkumo pažeidimui konstatuoti nebūtina nustatyti, kad asmuo pasiekė norimą rezultatą;

2) aplinkybė, kad asmens, patekusio į interesų konflikto situaciją, balsas nebuvo lemiamas nėra reikšminga, nes vien suinteresuoto asmens dalyvavimas gali turėti įtakos nešališko sprendimo priėmimui;

3) interesų konfliktą lemia tiek teigiamas, tiek ir neigiamas asmens nusistatymas;

4) bendro pobūdžio norminio teisės akto atveju taip pat galimas interesų konfliktas, kilus abejonėms dėl asmens elgesio įrodinėjimo našta tenka asmeniui;

5) nešališkumo pažeidimas gali būti konstatuotas tik pripažinus, kad asmuo veikė esant aplinkybėms, kurios sukelia interesų konfliktą, t. y. turėdamas asmeninį (ar jam artimo asmens) turtinį ar neturinį suinteresuotumą;

6) šių aplinkybių vertinimas negali būti grindžiamas prielaidomis, nerealiomis ir mažai tikėtinomis, hipotetinėmis išvadomis ir spėliojimais apie valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens galimai turėtą ar ateityje būsiantį suinteresuotumą, t. y. interesų konfliktas turi būti tiesioginis ir akivaizdus.

7. Išanalizuotų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modeliai nepasižymi tokiais ypatingomis teigiamomis savybėmis, kurios galėtų pasitarnauti tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje, tačiau Estijos pareigūnų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modelis kai kuriais svarbiais aspektais, pvz., dėl pareigos nusišalinti vykdymo išimčių, laikytinas tinkamu pavyzdžiu tobulinant Lietuvos šios srities teisinio reguliavimo modelį. Įvertinus minėtas aplinkybes, svarstyтина galimybė pasiūlyti Lietuvos įstatymų leidėjui nustatyti išimtis, kuomet valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo galėtų nevykdyti pareigos nusišalinti, pvz., teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas, kaip atsakomybę už šios pareigos nevykdymą šalinanti aplinkybė; būtinasis reikalingumas, kai reikia pašalinti kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis; jeigu pareiškus nusišalinimą, neliktų galimybių priimti sprendimą ir kt.

PASIŪLYMAI

1. Vietos savivaldos įstatyme aiškiai reglamentuoti savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimo tvarką įgyvendinant įvairias savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių veiklos formas, t. y. papildyti Vietos savivaldos įstatymą nauju 12¹ straipsniu „Savivaldybės merų ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimas“ ir jį išdėstyti taip:

„1. Savivaldybės meras ar savivaldybės tarybos narys patekęs į situaciją, kai atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, turi priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, susijusį su jo (ar jam artimo asmens) privačiais interesais:

1) prieš pradėdamas klausimo svarstymą informuoja savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarimo, komiteto ar komisijos posėdžio, dalyvius, savivaldybės tarybos, jos komiteto ar komisijos posėdžio, savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarimo dalyvius apie klausimą, kuris jam kelia interesų konfliktą bei nurodo nusišalinimo pagrindą (motyvą);

2) aiškiai išreikštais veiksmais (jeigu situacija leidžia, – raštu), pareiškia apie nusišalinimą;

3) nusišalinimą pareiškęs asmuo jokia forma nedalyvauja toliau svarstant interesų konfliktą keliantį klausimą bei klausimą dėl nušalinimo priėmimo ar nepriėmimo (jis privalo fiziškai palikti posėdžių salę, kabinetą ar kitą patalpą ir pan.);

4) nusišalinimą pareiškęs asmuo nedelsdamas, bet ne vėliau nei per 7 kalendorines dienas, papildo privačių interesų deklaraciją duomenimis, dėl kurių kilo interesų konfliktas.

2. Savivaldybės meras, sužinojęs apie jam interesų konfliktą keliantį klausimą, nedelsdamas teikia nusišalinimą savivaldybės tarybai (raštu) bei informuoja mero pavaduotoją, kuriam savivaldybės reglamento nustatyta tvarka yra pavesta spręsti klausimus savivaldybės mero nusišalinimo atveju. Savivaldybės mero nusišalinimo klausimas turi būti įtrauktas į artimiausio savivaldybės tarybos posėdžio darbotvarkę, balsavimo rezultatai fiksuojami posėdžio protokole.

3. Savivaldybės tarybos nario nusišalinimą priima:

1) savivaldybės tarybos posėdžio metu – savivaldybės meras, šiam negalint dalyvauti arba nusišalinus, mero pavaduotojas ar laikinai einantis mero pareigas asmuo. Tarybos posėdyje dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole;

2) savivaldybės tarybos komiteto ar komisijos posėdžio metu – atitinkamo posėdžio pirmininkas ar laikinai jo pareigas einantis asmuo. Posėdyje dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole;

3) savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarime – atitinkamos frakcijos ar grupės pirmininkas ar laikinai jo pareigas einantis asmuo. Pasitarime dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole.

4. Savivaldybės mero ar savivaldybės tarybos nario pareikštas nusišalinimas nepriimamas tik išskirtiniais atvejais, motyvuotu sprendimu, vadovaujantis Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos patvirtintais kriterijais. Duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo kartu su svarstyto klausimo balsavimo rezultatais skelbiami savivaldybės interneto svetainėje ir per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos elektroninėmis priemonėmis pateikiami Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai jos nustatyta tvarka.“ (žr. 1 priedą).

2. Pritarus anksčiau išdėstytam pasiūlymui Vietos savivaldos įstatyme aiškiai reglamentuoti savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimo tvarką įgyvendinant įvairias savivaldybės mero ir savivaldybės tarybos narių veiklos formas, siūlytina Vietos savivaldos įstatymo 13 straipsnio 10 dalį pripažinti netekusia galios:

~~„10. Tarybos narys savivaldybės tarybos posėdyje prieš pradėdamas svarstyti klausimą, kuris jam sukelia interesų konfliktą, privalo informuoti savivaldybės tarybą apie esamą interesų konfliktą, pareikšti apie nusišalinimą ir, jeigu savivaldybės taryba nusišalinimą priima, jokia forma nedalyvauti toliau svarstant šį klausimą. Savivaldybės taryba gali motyvuotu sprendimu, vadovaudamasi Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos patvirtintais kriterijais, pareikšto nusišalinimo nepriimti ir įpareigoti tarybos narį dalyvauti toliau svarstant šį klausimą. Duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo kartu su svarstyto klausimo balsavimo rezultatais skelbiami savivaldybės interneto svetainėje ir per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos elektroninėmis priemonėmis pateikiami Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai jos nustatyta tvarka.“ (žr. priedą).~~

LITERATŪRA

Norminė literatūra

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatymas.“ *Valstybės žinios*. 63-1479, 1914 (1996) ir 22-804, (2008).
2. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas.“ *Valstybės žinios*. 6-120 1914 (1993).
3. „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas.“ *Valstybės žinios* 67-1659, (1997), 18-431 (2000), TAR 2015-12-29, i. k. 2015-20871.
4. „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 55-1049, (1994), 113-4290 (2008).
5. „Lietuvos Respublikos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 81-3176, (2008), TAR 2015-12-29, i. k. 2015-20864.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai ir sprendimai

6. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas,“ „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai,“ *Valstybės žinios* 105-3894 (2004).
7. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas,“ „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios* 181-6708 (2004).
8. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas konstitucinės justicijos byloje Nr. 33/04,“ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 27 d. nutarimo Nr. 222 „Dėl kandidato į Vyriausybės atstovus“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, „Lietuvos Respublikos Korupcijos prevencijos įstatymo 9 straipsniui,“ *Valstybės žinios* 90-3580, (2007).

Administracinių teismų praktika

9. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A3-750-2004.“ Prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/1575/23_apibendrinimas.pdf

10. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A8-281/2007.“ Prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/23/lvat_biuletinis_13.pdf

11. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A18-956/2007.“ Prieiga per internetą: eteismai.lt/byla/158038477548258/P-143-13-09

12. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. spalio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-1945/2008.“ Administracinių bylų praktika Nr. 16 (2012), 287-292.

13. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. liepos 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-873/2009.“ Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika>

14. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A261-3155/2011.“ Prieiga per internetą: www.lvat.lt/.../1597/lvat%20praktikos%20apzvalga%202013%2010.pdf

15. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A556-30/2012.“ Prieiga per internetą: www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika

16. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-101/2012,“ Prieiga per internetą: eteismai.lt/byla/66697124319733/A-525-998-13

17. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A662-2728/2012.“ Prieiga per internetą: www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika

18. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-2624/2012.“ Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/rs/.../TAK/.../8f28e17f069d7c3cefdfeb93ea4e64d4/>

19. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A552-3125/2012.“ Prieiga per internetą: eteismai.lt/byla/17508693350660/P-552-162-13

20. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-72/2013.“ Prieiga per internetą: file:///C:/Users/User/Downloads/lvat_apzvalga_2013-01.pdf

21. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A602-230/2013.“ Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika>

22. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-518/2013.“ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=LITEKO.06BC902C179B>

23. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-998/2013.“ Prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/1767/2013_metinis_pranesimas.pdf

24. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. liepos 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A662-1392/2013.“ Prieiga per internetą: www.lvat.lt/.../1597/lvat%20praktikos%20apzvalga%202013%2010.pdf

25. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A492-607/2013.“ Prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/41673154169139/A-492-607-13>

26. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. gruodžio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4245-171/2013.“ Prieiga per internetą: eteismai.lt/byla/268227687343490/I-4245-171/2013

27. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A858-106/2014.“ Prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/2031/metinis%20pranesimas%202014.pdf

28. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 442-1009/2014.“ Prieiga per internetą: <http://www.min.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=180953&Zd=ADVOKAT%D8>

29. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. spalio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-1394/2014.“ Prieiga per internetą: www.lvat.lt/.../lvat%20praktikos%20apzvalga%202014%2010%2001-20...

30. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A438-1334/2014.“ Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/teismu-praktika>

31. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. lapkričio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A602-915/2014.“ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/LITEKO.52AE16BA34AF>

Mokslinė literatūra

29. Andruškevičius, Arvydas. „Administracinė teisė: interesų veiksnys įstatymų leidyboje.“ *Teisė. Mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas*, 74 (2010): 33 – 45.

30. Kanapinskas, Virginijus. „Administracinė ir tarnybinė (drausminė) atsakomybė už viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje pažeidimus: kai kurie probleminiai aspektai.“ *Jurisprudencija. Mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*, 21(3) (2014): 784-802.

31. Kanapinskas, Virginijus. „Apribojimai ir draudimai už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimus: kai kurie probleminiai aspektai. Viešojo politika ir administravimas.“ *Mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*, 13(4) (2014): 618-628.

32. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje.“ *Jurisprudencija. Mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*, 10 (100) (2007): 15-22.

33. Laurinavičius, Alfonsas. „Administravimo pareigūnų etika. *Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras* (2001).

34. Miliauskas, Paulius. „Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai.“ *Teisė. Mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas*, 75 (2010): 93-110.

35. Palidauskaitė, Jolanta. „Etika valstybės tarnyboje.“ *Kaunas: Technologija* (2010).

36. Palidauskaitė, Jolanta. „Etika valstybės tarnyboje: vadybiniai aspektai.“ *Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga : socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas* (03S). *Kaunas: Technologija*, (2008).

37. Palidauskaitė, Jolanta. „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje : balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos.“ *Politologija. Vilnius: Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas* 1(57) (2010): 3-39.

38. Palidauskaitė, Jolanta „Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje.“ *Viešojo politika ir administravimas. Mokslo darbai. Kaunas: Kauno technologijos universitetas*, 13 (2005).

39. Palidauskaitė, Jolanta „Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste.“ *Politologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2(50) (2008): 23-52.

40. Paužaitė-Kulvinskienė, Jurgita. „Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. Lietuvos teisinės institucijos.“ *Vilniaus universiteto vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras (2011).

41. Pukiene, Rūta., Stokaite, Ilona. „Profesinė valstybės tarnautojų etika – teorinis aspektas.“ Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2005. Žiūrėta 2016-03-07. http://elibrary.lt/resursai/Konferencijos/KTU_PI/KNYGA2005%20PDF/straipsniai/Socialis/Pukiene,%20Stokaite.pdf

42. Trumpulis, Ugnius. „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas.“ *Socialinių mokslų studijos*. Mokslo darbai. 2(6) (2010) Vilnius: Mykolo Romerio universitetas: 123-137.

Kiti šaltiniai

43. „Europos Komisijos kovos su korupcija ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui.“ Briuselis: Europos Komisija, 2014, p. 13. Žiūrėta 2016-03-07. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_lt.pdf

44. „Identifying and Reducing Corruption in Public Procurement in the EU. Development of a methodology to estimate the direct costs of corruption and other elements for an EU-evaluation mechanism in the area of anti-corruption“. Briuselis: PwC ir Ecorys, 2013, Žiūrėta 2016-03-07. http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/anti-fraud-policy/research-and-studies/identifying_reducing_corruption_in_public_procurement_en.pdf

45. „OECD, Managing Conflict of Interest in the Public Sector. A toolkit“ Paris: OECD Publishing, 2005. Žiūrėta 2016-03-07 <http://www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf>

46. „OECD, Managing Conflict of Interest in the Public Sector. OECD Guidelines and Country Experiences“ Paris: OECD Publishing, 2003. Žiūrėta 2016-03-07. <http://www.oecd.org/corruption/ethics/48994419.pdf>

47. „Public Procurement Indicators 2011,“ Briuselis: Europos Komisija, 2012, Žiūrėta 2016-03-07. http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/public-procurement-indicators-2011_en.pdf

48. „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2008 m. gruodžio 11 d. sprendimas Nr. KS-118“ „Dėl pavyzdinio tarnybinės etikos specialisto (valstybės tarnautojo) pareigybės aprašymo

patvirtinimo“. Prieiga per internetą:

[file:///C:/Users/fn00113/Downloads/TAR.F19613144F52%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/fn00113/Downloads/TAR.F19613144F52%20(1).pdf)

49. „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. kovo 26 d. rezoliucija Nr. KS-25,“ „Dėl Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų laikymosi kontrolės vykdymo“. *Valstybės žinios*, 74-3060 (2009-06-23).

50. „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. gegužės 11 d. rezoliucija Nr. KS-41,“ „Dėl prievolės vengti interesų konflikto ir pareigos nusišalinti“. *Valstybės žinios*, 74-3061 (2009).

51. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2013 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. KS-49 „Dėl Žydrūno Plytniko“. Prieiga per internetą: www.vtek.lt/index.php/teisine-informacija/

52. „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2014 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui,“ Žiūrėta 2016-03-07, http://vtek.lt/vtek/images/vtek/Dokumentai/Apie_mus/ataskaitos_seimui/VTEK_Ataskaita_A4_SP_2014.pdf

53. „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2015 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui,“ Žiūrėta 2016-03-02

http://www.vtek.lt/images/Duomenys/ataskaitos/VTEK_2015_metu_ataskaita.pdf

54. „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2016 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. KS-8“ „Dėl kriterijų valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens pareikštam nusišalinimui nepriimti patvirtinimo“. TAR, 2016-02-03, Nr. 2209.

55. „Constitutional Bylaw no. 2013-906 of 11 October 2013 on transparency in public life (LOI organique n° 2013-906 du 11 octobre 2013 relative à la transparence de la vie publique).“ Žiūrėta 2015-08-21, <http://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Constitutionnal-bylaw-no-2013-906.pdf>

56. „ACT no. 2013-907 of 11 October 2013 on transparency in public life (LOI n° 2013-907 du 11 octobre 2013 relative à la transparence de la vie publique).“ Žiūrėta 2015-08-21 Žiūrėta 2015-08-22, <http://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Act-no-2013-907.pdf>

57. „Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder der Bundesregierung (Bundesministergesetz) Deutsches Richterrecht (DriG).“ Žiūrėta 2015-08-22, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/driG/gesamt.pdf>

58. „Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder des Deutschen Bundestages (sutr. Abgeordnetengesetz, AbgG).“ Žiūrėta 2015-08-22 <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/abgg/gesamt.pdf>

59. „Anlage 1 - Verhaltensregeln für Mitglieder des Deutschen Bundestages.“ Žiūrėta 2015-08-22 https://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/go_btg/anlage1/245178

60. „Bekanntmachung der Ausführungsbestimmungen zu den Verhaltensregeln für Mitglieder des Deutschen Bundestages.“ Žiūrēta 2015-08-22
http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/btgo1980anl1abestbek_2013/gesamt.pdf
61. „Anti-corruption Act.“ Žiūrēta 2015-08-22
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/529012015001/consolide/current>
62. „GRECO. Fourth Evaluation Round. Compliance report, Estonia, p.8.“ Žiūrēta 2015-08-22
[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/RC%20IV/GrecoRC4\(2015\)1_Estonia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/RC%20IV/GrecoRC4(2015)1_Estonia_EN.pdf)
63. „Law on Prevention of Conflict of Interest in Activities of Public Officials.“ Žiūrēta 2015-08-22
http://www.knab.gov.lv/uploads/eng/on_prevention_of_conflict_of_interest_in_activities_of_public_officials.pdf
64. „Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senator (tekst jednolity).“ Žiūrēta 2015-08-22 <http://www.senat.gov.pl/o-senacie/senat-wspolczesny/wybrane-akty-prawne/ustawa-o-wykonywaniu-mandatu/>
65. „Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r.o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje Gesetz über das Bundesverfassungsgericht (BVerfGG).“ Žiūrēta 2015-08-29 <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bverfsgg/gesamt.pdf>
66. „Zivilprozessordnung (ZPO).“ Žiūrēta 2015-08-29 <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zpo/gesamt.pdf>
67. „Strafprozeßordnung (StPO).“ Žiūrēta 2015-08-29 <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf>
68. „Anti-corruption Act.“ Žiūrēta 2015-08-29
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/529012015001/consolide/current>
69. „Good Practice of Members of the Riigikogu.“ Žiūrēta 2015-08-29
http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/02/good_practiceMP.pdf
70. „Code of Criminal Procedure.” Žiūrēta 2015-08-29
www.legislationline.org/documents/id/17669
71. „Kodeks postępowania cywilnego.“ Žiūrēta 2015-08-29
<http://prawo.legeo.pl/prawo/kodeks-postepowania-cywilnego-z-dnia-17-listopada-1964-r/>

Interneto svetainės

72. www.bundestag.de

73. www.coe.int

74. www.ec.europa.eu

75. www.elibrary.lt

76. www.hatvp.fr

77. www.gesetze-im-internet.de

78. www.knab.gov.lv

79. www.lrs.lt

80. www.legal-dictionary.thefreedictionary.com

81. www.prawo.legeo.pl

82. www.riigiteataja.ee

83. www.senat.gov.p

84. www.oecd.org

85. www.vtek.lt

SANTRAUKA

VALSTYBINĖJE TARNYBOJE DIRBANČIŲ ASMENŲ PAREIGA DEKLARUOTI PRIVAČIUS INTERESUS IR PAREIGA NUSIŠALINTI: TEISINIO REGULIAVIMO YPATUMAI LIETUVOJE IR KAI KURIOSE KITOSE EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE

Dainius Kubilius

Mykolo Romerio universitetas

Santrauka. Šio magistro baigiamojo darbo tikslas – sisteminiu požiūriu nustatyti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo tobulinimo galimybes Lietuvoje. Šiam tikslui pasiekti magistro baigiamajame darbe keliami trys uždaviniai: 1) atskleisti viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje esmę; 2) ištirti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus teisinio reguliavimo ypatumus kai kuriose ES valstybėse narėse ir įvertinti jų panaudojimo galimybes tobulinant Lietuvos valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo modelį; 3) ištirti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo ypatumus kai kuriose ES valstybėse narėse ir įvertinti jų panaudojimo galimybes tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje.

Magistro baigiamojo darbo struktūra pasirinkta atsižvelgiant į tyrimo objektą, tikslą ir uždavinius. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis) ir priedai. Pirmajame skyriuje atskleidžiama viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje esmė, t. y. viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje tikslai, interesų konfliktų samprata, atsiradimo priežastys ir tipai. Antrajame ir trečiajame skyriuose analizuojami Lietuvos ir kai kurių kitų ES valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos) valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareigos deklaruoti privačius interesus ir pareigos nusišalinti teisinio reguliavimo modeliai ir jų požymių panaudojimo galimybės tobulinant šios srities teisinį reguliavimą Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: privatus interesai, valstybinė tarnyba, valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, viešieji interesai.

SUMMARY

OBLIGATION OF CIVIL SERVANTS TO DECLARE PRIVATE INTERESTS AND OBLIGATION TO DISQUALIFY THEMSELVES FROM DECISION MAKING: PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION IN LITHUANIA AND SOME OTHER MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION

Dainius Kubilius

Mykolas Romeris University

Summary. The objective of this Master's thesis is a systematic approach to identify possibilities of the regulatory development of the obligation of civil servants to declare private interests and the obligation to disqualify themselves from decision making in Lithuania. To achieve this, the following three objectives have been raised in this Master's thesis: 1) to disclose an obligation to combine public and private interests 2) to study the peculiarities of legal regulation referring to obligation to declare private interests in some EU Member States and to assess their potential for development purposes of current legal regulation in Lithuania with reference to this matter 3) to study the peculiarities of legal regulation concerning the obligation of civil servants to disqualify from decision making in some EU Member States and to assess their potential for purposes to develop current legal regulation in Lithuania in this sphere.

The structure of this work has been chosen taking into consideration the study object, objectives and goals. The Master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, recommendations, references, summary (in Lithuanian and English) and annexes. The first chapter reveals the essence of obligation for civil servant to combine the public and private interests, objectives of this obligation, conflicts of interest in public service, causes and types of those obligations. The second and third chapters analyze peculiarities of legal regulations in respect to obligation for civil servants to declare private interests and the obligation to disqualify themselves from decision making in Lithuania and some other EU countries (France, Germany, Estonia, Latvia, Poland) and usability of EU countries legal regulations for the improvement purposes of current legal regulation in Lithuania in this respect.

Key words: private interests, civil servants, public interests.

Projekto

lyginamasis variantas

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 PAPILDYMO 12¹ STRAIPSNIU IR
13 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMAS**

2016 m. Nr.
Vilnius

1 straipsnis. Papildymas 12¹ straipsniu:

„12¹ straipsnis „Savivaldybės merų ir savivaldybės tarybos narių nusišalinimas“:

„1. Savivaldybės meras ar savivaldybės tarybos narys patekęs į situaciją, kai atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, turi priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, susijusį su jo (ar jam artimo asmens) privačiais interesais:

1) prieš pradėdamas klausimo svarstymą informuoja savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarimo, komiteto ar komisijos posėdžio, dalyvius, savivaldybės tarybos, jos komiteto ar komisijos posėdžio, savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarimo dalyvius apie klausimą, kuris jam kelia interesų konfliktą bei nurodo nusišalinimo pagrindą (motyvą);

2) aiškiai išreikštais veiksmais (jeigu situacija leidžia, – raštu), pareiškia apie nusišalinimą;

3) nusišalinimą pareiškęs asmuo jokia forma nedalyvauja toliau svarstant interesų konfliktą keliantį klausimą bei klausimą dėl nušalinimo priėmimo ar nepriėmimo (jis privalo fiziškai palikti posėdžių salę, kabinetą ar kitą patalpą ir pan.);

4) nusišalinimą pareiškęs asmuo nedelsdamas, bet ne vėliau nei per 7 kalendorines dienas, papildo privačių interesų deklaraciją duomenimis, dėl kurių kilo interesų konfliktas.

2. Savivaldybės meras, sužinojęs apie jam interesų konfliktą keliantį klausimą, nedelsdamas teikia nusišalinimą savivaldybės tarybai (raštu) bei informuoja mero pavaduotoją, kuriam savivaldybės reglamento nustatyta tvarka yra pavesta spręsti klausimus savivaldybės mero nusišalinimo atveju. Savivaldybės mero nusišalinimo klausimas turi būti įtrauktas į artimiausio savivaldybės tarybos posėdžio darbotvarkę, balsavimo rezultatai fiksuojami posėdžio protokole.

3. Savivaldybės tarybos nario nusišalinimą priima:

1) savivaldybės tarybos posėdžio metu – savivaldybės meras, šiam negalint dalyvauti arba nusišalinus, mero pavaduotojas ar laikinai einantis mero pareigas asmuo. Tarybos posėdyje dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole;

2) savivaldybės tarybos komiteto ar komisijos posėdžio metu – atitinkamo posėdžio pirmininkas ar laikinai jo pareigas einantis asmuo. Posėdyje dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole;

3) savivaldybės tarybos narių frakcijos ar grupės pasitarime – atitinkamos frakcijos ar grupės pirmininkas ar laikinai jo pareigas einantis asmuo. Pasitarime dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) balsuojama, rezultatai fiksuojami posėdžio protokole.

4. Savivaldybės mero ar savivaldybės tarybos nario pareikštas nusišalinimas nepriimamas tik išskirtiniais atvejais, motyvuotu sprendimu, vadovaujantis Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos patvirtintais kriterijais. Duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo kartu su svarstyto klausimo balsavimo rezultatais skelbiami savivaldybės interneto svetainėje ir per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos elektroninėmis priemonėmis pateikiami Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai jos nustatyta tvarka.“

2 straipsnis. 13 straipsnio 10 dalies pripažinimas netekusia galios

13 straipsnio 10 dalį pripažinti netekusia galios:

~~„10. Tarybos narys savivaldybės tarybos posėdyje prieš pradėdamas svarstyti klausimą, kuris jam sukelia interesų konfliktą, privalo informuoti savivaldybės tarybą apie esamą interesų konfliktą, pareikšti apie nusišalinimą ir, jeigu savivaldybės taryba nusišalinimą priima, jokia forma nedalyvauti toliau svarstant šį klausimą. Savivaldybės taryba gali motyvuotu sprendimu, vadovaudamasi Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos patvirtintais kriterijais, pareikšto nusišalinimo nepriimti ir įpareigoti tarybos narį dalyvauti toliau svarstant šį klausimą. Duomenys apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo kartu su svarstyto klausimo balsavimo rezultatais skelbiami savivaldybės interneto svetainėje ir per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos elektroninėmis priemonėmis pateikiami Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai jos nustatyta tvarka.“~~

3 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas ir įgyvendinimas

1. Šis įstatymas, išskyrus šio straipsnio 2 dalį, įsigalioja 2016 m. liepos 1 d.
2. Savivaldybių tarybos iki 2016 m. liepos 1 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS